

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Denis Špringer

Role Evropské unie při řešení konfliktu na Ukrajině: Analýza
diplomatických a vojenských strategií EU

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Daniel Marek, Ph.D.

Olomouc

2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Podpis.....

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. Mgr. Danielu Markovi, Ph.D. za odborné vedení práce.

Obsah

Obsah.....	3
1 Úvod.....	5
1.1 Historický kontext.....	5
1.2 Představení tématu práce.....	6
1.3 Výzkumný cíl a hypotézy.....	6
1.4 Metodologie a členění práce.....	8
1.5 Analýza literatury a zdrojů práce.....	9
2 Teoretický rámec práce.....	11
2.1 Historie konceptu bezpečnostního společenství.....	11
2.2 Koncept bezpečnostního společenství podle Deutsche.....	11
2.3 Koncept bezpečnostního společenství podle Adlera a Barnetta.....	15
2.4 Konceptualizace.....	16
2.4.1 První část: Podmínky nutné k vytvoření bezpečnostního společenství.....	17
2.4.2 Druhá část: Fáze vývoje bezpečnostního společenství.....	20
3 Analytická část.....	22
3.1 Komparace pohledu EU a Ruska.....	22
3.1.1 Pohled Evropské unie.....	22
3.1.2 Pohled Ruska.....	23
3.1.3 Mearsheimer versus McFaul.....	24
3.1.4 Shrnutí komparace.....	25
3.2 Podmínky vedoucí k expanzi bezpečnostního společenství EU o Ukrajinu.....	25
3.2.1 První stupeň podmínek: precipitating conditions.....	26
3.2.2 Druhý stupeň podmínek: Factors conducive to the development of mutual trust and collective identity.....	28
3.2.3 Třetí stupeň podmínek: Necessary conditions of dependable expectations of peaceful change.....	30
3.2.4 Spolehlivé očekávání mírové změny na Ukrajině.....	32
3.3 Fáze vývoje bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a EU.....	36
3.3.1 První fáze: vznikající bezpečnostní společenství mezi Ukrajinou a EU.....	36
3.3.2 Druhá fáze: rostoucí bezpečnostní společenství mezi Ukrajinou a EU.....	37
3.3.3 Třetí fáze: vztah zralého bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a EU.....	40
4 Závěr.....	44

4.1	Zhodnocení vhodnosti literatury a její rezervy při aplikaci	46
4.2	Možnosti dalšího výzkumu	47
	Prameny a literatura	49
	Přílohy	54
	Grafy.....	54
	Tabulky.....	55
	Abstrakt	58
	Abstract	59

1 Úvod

1.1 Historický kontext

Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 získala Ukrajina nezávislost, čímž začal komplexní proces osamostatnění se od ruského vlivu a hledání vlastní státní a bezpečnostní identity. V devadesátých letech 20. století a na počátku nového tisíciletí se Ukrajina snažila vybalancovat své vztahy mezi Ruskem a západními mocnostmi, což často vedlo k napětí v oblasti zahraniční politiky a bezpečnostní strategie.

Zásadním momentem v novodobé historii Ukrajiny byla Oranžová revoluce v roce 2004, která byla reakcí na politickou korupci a nedostatečnou demokratizaci, a která posunula Ukrajinu blíže k Evropě. Tento proces byl ještě více posílen po událostech Euromajdanu v roce 2013 a 2014, kdy protesty proti rozhodnutí tehdejšího prezidenta Viktora Janukovyče zrušit plánovanou asociační dohodu s Evropskou unií (EU) vyústily v jeho svržení. Tento konflikt nejenže způsobil vážné humanitární a politické krize, ale také vyostřil potřebu Ukrajiny posílit svou bezpečnost a mezinárodní podporu. V reakci na tyto události a s cílem odolat další ruské agresi, Ukrajina začala upevňovat své diplomatické a vojenské vztahy s Evropskou unií a NATO, což vedlo k postupnému, byť komplikovanému procesu integrace.

Rusko následně začalo okupovat Krym a anektovalo ho od Ukrajiny, což se stalo počátkem Rusko-ukrajinské války. Rusko rovněž podporovalo proruské separatisty bojující proti ukrajinské armádě ve válce na Donbasu. Prvních osm let konfliktu zahrnovalo také námořní incidenty, kybernetickou válku a zvýšené politické napětí. V únoru 2022 Rusko zahájilo úplnou vojenskou invazi na Ukrajinu a začalo okupovat větší část země a dodnes probíhá otevřený vojenský konfliktu těchto dvou států.

V tomto kontextu se Ukrajina snaží nejen o posílení své politické a ekonomické stability, ale i o zajištění bezpečnostní garancí od západních partnerů. Integrace do evropského bezpečnostního společenství může být vnímána jako klíčový krok k dosažení těchto cílů, přičemž teorie bezpečnostních společenství podle Adlera a Barnetta poskytuje teoretický rámec pro analýzu těchto procesů.

1.2 Představení tématu práce

EU, která byla postupně vybudována na základě snahy ukončit řadu válek na kontinentu, je dnes institucionálním ztělesněním vytváření společné identity evropských států a obyvatel. Ty jsou od druhé světové války stále hlouběji integrovány a k řešení svých sporů nepoužívají kolektivní násilí, čímž se EU stává bezpečnostním společenstvím. Je pluralistické, protože není řízeno jedinou vládou a plně sdíleným souborem pravidel. Bezpečnostní společenství EU se navíc nachází ve zralé fázi svého vývoje vzhledem k rozsahu a povaze interakcí mezi jeho členy. Je úzce propojené, protože existuje zastřešující politická spolupráce v oblasti bezpečnosti. V důsledku toho lze samotnou EU podle Laporteho klasifikovat jako úzce propojené vyspělé pluralitní bezpečnostní společenství (Laporte, 2012).

Evropské bezpečnostní společenství je nejvýznamnější příklad bezpečnostního společenství, jeho hranice však nejsou jasně vymezeny (Bellamy, 2004). Někteří vědci ji slučují do širšího euroatlantického bezpečnostního společenství (Adler, 1998), jiní ji redukují víceméně na západní Evropu (Waever, 1998). Obvykle je za kritérium členství v Evropském bezpečnostním společenství považováno členství v Evropské unii nebo NATO. (Tusicsny, 2007). Tusicsny (2007) ve své práci argumentuje, že může být relativně bezpečná operacionalizace Evropského bezpečnostního společenství založena na členství v EU, z čehož bude tato práce vycházet.

Tato práce se zabývá integrací Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské unie skrze teoretickou architekturu konceptu bezpečnostního společenství, jak ji vystavěl Adler a Barnett. Tento koncept je relevantní pro řešení situace na Ukrajině, kde přetrvává konflikt s Ruskem.

1.3 Výzkumný cíl a hypotézy

Práce staví na Mayallově (2005) hypotéze, že současná EU je pravděpodobně nejefektivnějším bezpečnostním společenstvím na světě. Práce si klade za cíl otestovat míru integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství EU. Ta bude analyticky testována na reálných vzorcích mezistátní interakce, které odpovídají teoretickým předpokladům. V případě očekávání mírové změny se pak bude testování odehrávat na datech průzkumů veřejného mínění. EU poskytuje jako bezpečnostní společenství platformu a prostředky k řešení konfliktu a integraci Ukrajiny do evropského bezpečnostního společenství. Využití tohoto rámce může pomoci lépe pochopit dynamiku vztahů Evropské Unie a Ukrajiny, která může poskytnout základ pro stabilní a dlouhodobé partnerství.

Práce se tak vrací ke kořenům samotného teoretického rámce bezpečnostního společenství, který poprvé teoretizoval Karl Deutsch a později rozpracovali Emmanuel Adler a Michael Barnett, za pomoci této teoretické architektury bude práce odpovídat na předložené výzkumné otázky. Tento koncept umožňuje lépe porozumět, jak se formují mezinárodní aliance založené na důvěře, sdílených hodnotách a společných identitách, což může být důležitým pohledem při snaze o pochopení dynamiky rozšiřování EU. Práce se zaměří na to, jak modelové interakce mezi EU a Ukrajinou a jejich společnostmi mohou představovat zdroj nových normativních struktur, identit a zájmů, které jsou více kolektivní a méně partikulární, přesně tak, jak je definuje teorie bezpečnostního společenství. Práce je tak vedená modelovým postupem, který stanovuje Adler a Barnett, a na základě podobnosti bude u jednotlivých vývojových stádií bezpečnostního společenství dosazovat reálie, které jednotlivým charakteristikám daného vývojového stádia podle Adlera a Barnetta odpovídají.

Jako hlavní výzkumné otázky si práce stanovuje:

1. *„Jak Evropská unie chápe rozšiřování svého bezpečnostního společenství?“*
2. *„Je válka nebo společná hrozba dostatečnou nebo nutnou podmínkou pro to, aby měla Ukrajina zájem o vznik bezpečnostního společenství?“*
3. *„Je Ukrajina podle vzoru teorie Adlera a Barnetta součástí bezpečnostního společenství Evropské unie?“*

První otázka využije komparativní analýzu, aby byly lépe pochopeny fundamentální neshody mezi EU a Ruskem, které odráží odlišné přístupy vůči sporu na Ukrajině a stejně tak odlišné pohledy na rozšiřování bezpečnostního společenství EU. Druhá otázka je inspirována Deutschovou (1957) hypotézou, že válka nebo společná hrozba je dostatečnou nebo nutnou podmínkou pro vznik zájmu o bezpečnostní společenství. Třetí otázka bude pak výsledkem celé práce, která analyzuje postupný nebo evoluční vývoj budování bezpečnostního společenství mezi EU a Ukrajinou.

Výběr tématu práce a východisko této práce zdůvodňuji dvěma klíčovými aspekty, které podtrhují jeho relevanci, aktuálnost a teoretický přínos. Prvním je aktuálnost a geopolitický význam Ukrajiny, zejména v kontextu jejího konfliktu s Ruskem a snah o integraci do evropských a transatlantických struktur, což představuje zásadní téma současné mezinárodní politiky. Druhým důvodem je aplikace teorií Adlera a Barnetta o bezpečnostních společenstvích, které poskytují užitečný teoretický rámec pro analýzu a pochopení procesů integrace a identity, spolupráce, důvěry a bezpečnostní dynamiky mezi státy. Tato teoretická perspektiva umožňuje

hlubší porozumění dynamikám, které formují ukrajinské bezpečnostní aspirace a interakce s Evropskou unií. Téma nabízí příležitost zkoumat, jak teoretické koncepty odpovídají realitě a jak mohou být aplikovány na specifické případy, to přináší pohled, jak nahlížet na problematiku integrace v rámci mezinárodních vztahů. Téma spojuje teoretický výzkum s praktickým dopadem.

1.4 Metodologie a členění práce

Z metodologického hlediska je tato práce případovou studií pro testování teorie. Předmětem testování je integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské Unie. Uplatňován bude empiricko-analytický přístup. Z akademického hlediska je případová studie podrobnou analýzou zkoumaného případu, jejímž cílem je zohlednění celkového kontextu události, objektu výzkumu, děje nebo fenoménu, který musí být zároveň časově a geograficky vymezen a měl by obsahovat co největší množství proměnných. Jde o tzv. jedinečnou případovou studii, zkoumající integraci Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské unie z hlediska teorie bezpečnostního společenství. Pozornost bude v práci kladena Ukrajině v rámci její integrace do bezpečnostního společenství EU v časovém rozmezí od roku 1991, kdy díky rozpadu Sovětského svazu získala nezávislost, až po konec března 2024.

Práce bude členěna do teoretické a posléze analytické části. V teoretické části si autor klade za cíl představit teoretické ukotvení vybraných výzkumných otázek. Analytická část bude rozdělena do tří částí. První část využije komparativní analýzu pro zjištění, jak Evropská unie vnímá svoje rozšiřující se bezpečnostní společenství. Bude komparován pohled EU a Ruska na rozšiřování bezpečnostního společenství EU. Rusko bylo jako předmět komparace vybráno, protože jde o největšího oponenta tohoto rozšiřování EU směrem na východ. Tato komparace je nutná kvůli pochopení motivace EU rozšiřovat své bezpečnostní společenství, a taky kvůli pochopení dynamiky a vztahů v regionu.

Druhá část se bude zabývat podmínkami nutnými k vytvoření bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a Evropskou unií. Bude dále členěna do podkapitol, které kopírují vývojové fáze podmínek tak, jak je stanovil Adler a Barnett. Na konci této části bude rovněž autorem provedena kvalitativní analýza dostupných dat, které se týkají procentuální podpory veřejnosti integrace Ukrajiny do EU na Ukrajině, tato data práce operacionalizuje jako podporu mírové změny na Ukrajině.

Třetí část se pak ponese v podobném duchu a bude se zabývat jednotlivými fázemi vývoje bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a Evropskou unií. Bude rovněž členěna do podkapitol, které vychází z teoretického rámce vývoje bezpečnostního společenství podle Adlera a Barnetta. Tyto tři části analytické části práce budou chronologicky odpovídat na tři položené výzkumné otázky.

1.5 Analýza literatury a zdrojů práce

Prvním klíčovým zdrojem pro tuto práci je koncept bezpečnostního společenství poprvé teoreticky definující práce Karla Deutsche *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*. Druhým je pak kniha, která z této teorie udělala mainstreamový pojem v době po Studené válce, *Security Communities* od Emanuela Adlera a Michaela Barnetta. Je pravděpodobně nejznámější vědeckou prací, která spojuje koncept bezpečnostního společenství s hlavním proudem konstruktivistické teorie. Jde o jasně strukturovaný heuristický návod určený k dalšímu studiu bezpečnostních společenství. Předložený rámec těží z toho nejlepšího z Deutschovy původní konceptualizace a napravuje její nedostatky tím, že využívá čtyři desetiletí podstatných poznatků ze sociologické teorie a teorie mezinárodních vztahů a různých empirických studií, které byly založeny na konceptu bezpečnostních komunit.

Kvantitativní studie v oblasti výzkumu bezpečnostních společenství prakticky chybí, což napravuje Andrej Tuscisny ve své práci *Security Communities and Their Values: Taking Masses Seriously*, Tuscisny v této knize rozšiřuje debatu o bezpečnostních společenstvích tím, že zkoumá, jak tato společenství interagují se svými sousedy, což bylo pro účely této práce využito. Pro pochopení problematiky této práce bylo pak klíčové dílo Alexe Bellamyho *Security Communities and Their Neighbours*, ten zkoumá, jak bezpečnostní společenství ovlivňují a integrují své geografické sousedy do svých struktur. Dalším důležitým zdrojem pak byla práce Vincenta Laporteho *The European Union – an Expanding Security Community?*, která ačkoliv se soustředí na integraci zemí Balkánu, zkoumá proč a jak se rozšiřuje geografický rozsah bezpečnostního společenství soustředěného kolem Evropské unie. David Lake a jeho článek *Anarchy, Hierarchy, and the Variety of International Relations* byl inspirace zaměření se na transakce které mění vzorce politické autority v současném globálním systému, taky v něm vysvětluje jak pád Sovětského svazu umožnil budování nové reality. Bruce Berkowitz ve svém díle *From National Development to Global Community: Essays in Honor of Karl W. Deutsch*. pomohl při tvorbě práce pochopit, jak zohlednit transakce v kontextu tvorby

nových sociálních a společenských identit. Ernst Haas svou knihou *Beyond the Nation-State. Functionalism and International Organization* poskytl více sociologické pochopení toho, jak se formují nové identity. Benedict Anderson svou prací *Imagined Communities* pro účely této práce vysvětluje, jak si členové komunity uchovávají představu o jednotné komunitě a normativním myšleny, bez toho aniž by se fyzicky znali. Co jsou očekávání a výsledky mezinárodních transakcí vysvětluje Goffman ve své knize *Relations in Public*. Pro pochopení Evropy jako regionu s integračním jádrem, který představuje Evropská unie byla pak důležitá pro tuto práci kniha *Regions and power* od Buzana a Wævera. Tato díla poskytují robustní teoretický základ a jsou klíčová pro porozumění teoretickým a empirickým aspektům bezpečnostních společenství při jejich aplikaci na reálné mezinárodní dění, což je nezbytné pro hlubší analýzu integrace Ukrajiny do Evropské unie. Pro první část analytické práce byla nejvíce inspirativní akademická debata, kterou představují díla Mearsheimera *Why the Ukraine Crisis is the West's Fault* a McFaula M. *Faulty Powers: Who Started the Ukraine Crisis?* Jako kontrast k Mearsheimerovi, McFaul nabízí liberálnější interpretaci událostí, což umožňuje práci prezentovat balancovaný pohled na konflikt na Ukrajině. Pro druhou část analýzy je nejdůležitějším zdrojem článek Batory a Navrátila (2016) *Extending the EU's security community amidst conflict: The case of Ukraine*. Práce se zabývá rozšířením EU jako bezpečnostního společenství v kontextu konfliktu na Ukrajině, s důrazem na potenciál a limity politiky sousedství. Ve třetí části jsou pak nejvíce využívány primární zdroje v podobě zpráv od samotných orgánů EU, které se problematikou konfliktu na Ukrajině zabývají, jako je například Evropská rada nebo Evropská komise. Tyto primární zdroje jsou zvoleny z důvodu aktuálnosti, kdy na poslední část analytické části akademické zdroje až na výjimky chybí. Ve všech částech jsou pak využity i další zdroje vybrány podle pole specializace, které se daná část týká. Dobrým příkladem je *Migration and soft power: the EU's visa and refugee policy response to the war in Ukraine* od Rosina, která vysvětluje bezvízový režim mezi Ukrajinou a EU, nebo *Conclusion – Pathways for an Improved Multilateral EU Action, in The EU Global Strategy: Going beyond effective multilateralism?* od Balazse, který ve své práci popisuje strategické kroky EU v oblasti bezpečnosti.

2 Teoretický rámec práce

Tato kapitola se zaměřuje na historický vývoj konceptu bezpečnostního společenství a jeho teoretický rámec, jak jej rozpracovali Adler a Barnett. Představuje koncepty bezpečnostního společenství, založené na myšlence mírových řešení mezistátních problémů. Diskutuje o důležitosti komunikace a sociálních interakcí pro budování společných identit a důvěry mezi státy. Kapitola také analyzuje teoretický rámec, který bude následně uplatněn na případ Ukrajiny a její potenciální integraci do bezpečnostního společenství Evropské unie a popisuje faktory ovlivňující tento proces.

2.1 Historie konceptu bezpečnostního společenství

Jak argumentují Adler a Barnett hned v úvodu svojí knihy (Adler & Barnett, 1998), koncept bezpečnostního společenství byl vždy více oslavován než zkoumán. Poprvé byl koncept zmíněn Richardem Van Wagenenem, v jeho práci *Research in the International Organization Field: Some Notes on a Possible Focus* (1952), na počátku 50. let 20. století, který on sám později rozpracoval v článku *The Concept of Community and the Future of the United Nations* (1965).

V roce 1957 se však tohoto konceptu chopil tým Karla Deutsche (W. Deutsch et al., 1957), kteří rozpracovali pojem bezpečnostní společenství s cílem prozkoumat možné strategie, které by jednoho dne mohly eliminovat možnost války. Bezpečnostní komunitu popsali jako soubor jednotlivců spojených společným pocitem sounáležitosti, kde existuje kolektivní porozumění, že společenské problémy by měly a mohou být řešeny prostřednictvím toho, co označili jako „mírová změna“¹. Tento koncept předpokládá řešení mezistátních problémů pomocí zavedených postupů, aniž by bylo nutné uchýlit se k výraznému použití fyzické síly.

2.2 Koncept bezpečnostního společenství podle Deutsche

Deutsch a jeho kolegové identifikovali dvě základní formy bezpečnostních společenství. První, „sloučené bezpečnostní společenství“², ke které dochází, když se dva nebo více dříve

¹ V originále „peaceful change“.

² V originále „amalgamated security community“.

nezávislých subjektů spojí do jednoho většího subjektu, který má po sloučení určitou formu jednotné vlády, příkladem dává USA (W. Deutsch et al., 1957).

Na druhé straně je pak podle Deutsche „pluralitní bezpečnostní společenství“, které se vyznačuje tím, že si zachovává právní nezávislost jednotlivých vlád, podobně jako vztah mezi USA a Kanadou. Tyto státy v rámci pluralitního bezpečnostního společenství mají kompatibilitu základních hodnot odvozených ze společných institucí a vzájemnou vstřícnost - jde o vzájemnou identitu a loajalitu, pocit sounáležitosti³, a jsou integrovány do té míry, že mají „spolehlivá očekávání mírových změn“⁴ (W. Deutsch et al., 1957; 36).

Deutsch a jeho kolegové při hledání sociálních zákonů, jimiž se řídí vztah mezi integrací a mírem, objevili „polovičaté“⁵ integrační procesy, které představují slibnější přístup k odstranění války v rozsáhlých regionech (W. Deutsch et al., 1957; 30-31).

V tomto podobně jako Deutsch argumentuje Ernst Haas (Haas, E. B., 1964), který tvrdí, že na moderní národní státy lze pohlížet jako na komunity, jejichž základní dohoda mezi členy se soustředí především na zavedené postupy pro udržování pořádku a řešení konfliktů mezi různými skupinami. Tyto postupy zahrnují také výkon funkcí, které jsou obecně dobře srozumitelné a komunitou akceptované. Tento pohled zdůrazňuje minimální, ale zásadní shodu, která umožňuje těmto národním státům efektivně fungovat navzdory možným základním rozdílům mezi různými skupinami.

Deutschův přístup, často charakterizovaný jako pluralistický, kybernetický nebo transakcionalistický (Adler & Barnett, 1998), v zásadě předpokládá, že komunikace je klíčová pro spojení sociálních a politických skupin. Domníval se, že právě komunikace umožňuje skupině synchronizovat své myšlení, vidění a jednání. Kromě toho výměna komunikace a transakcí mezi skupinami dělá víc než jen to, že upoutává pozornost - vytváří společný pocit identity. Prostřednictvím různých forem interakce, jako je obchod, migrace, cestovní ruch, kulturní a vzdělávací transakce nebo využívání komunikačních infrastruktur, vzniká komunitní struktura, která zahrnuje nejen elity, ale i širší vrstvy obyvatelstva. Tento proces podporuje ducha společenství, pěstuje vzájemné sympatie a loajalitu, kolektivní pocit důvěry a vzájemné ohledy mezi členy společenství. Podporuje a buduje společnou identitu ve smyslu osobních

³ Deutsch používá doslovný pojem „we-ness“.

⁴ V originále „dependable expectations of peaceful change“.

⁵ V originále „half-baked“.

a skupinových zájmů a představ, tím zvyšuje schopnost účinně předvídat chování druhých (W. Deutsch et al., 1957).

Pro měření tohoto „pocitu společenství“, Deutsch a jeho spolupracovníci kvantifikovali transakční toky mezi národními státy, a to s důrazem na jejich objem. Relativní nárůst transakčních toků mezi společnostmi v porovnání s toky uvnitř společností byl považován za klíčový test pro určení, zda vznikají nová „lidská společenství“ druhých (W. Deutsch et al., 1957).

Deutschův transakcionalistický pohled, který vážně uvažuje o možnostech vytváření mezinárodního společenství, představuje alternativní rámec pro chápání mezinárodní politiky. Domníval se, že procesy, které přispívají k národní integraci a vzestupu nacionalismu v rámci domácí politiky, mohou hrát rozhodující roli i při utváření mezinárodní politiky a rozvoje mezinárodních společenství druhých (W. Deutsch et al., 1957). Adler a Barnett pak považují tento jednoduchý krok, který Deutsch učinil, ve skutečnosti poměrně za radikální. Deutsch se tím podle nich dostal se do rozporu s tím, jak teorie mezinárodních vztahů obecně hodnotí mezinárodní systém (Adler & Barnett, 1998).

Podobně argumentuje David Lake ve svém článku *Anarchy, Hierarchy, and the Variety of International Relations*, který tvrdí že zaměřením na transakce namísto na aktéry může dokonce umožnit mezinárodním vztahům začít zkoumat rychle se měnící vzorce politické autority v současném globálním systému. Rozpad poválečného komunistického impéria, vznik Evropské unie a vzestup globálních trhů a firem jsou významné události, které v dobrém i zlém určují náš nový světový řád (Lake, D. A., 1996).

Zatímco mnohé teorie mezinárodních vztahů se při analýze výsledků mezi státy zaměřují především na materiální síly, mocenskou dynamiku a zjednodušený pohled na společnost, Deutschův přístup zdůrazňuje význam sdílených znalostí, ideových sil a robustního normativního rámce (Adler & Barnett, 1994).

Deutsch však nenaznačuje, že všechny mezistátní interakce zapadají jednotně do jednoho mezinárodního kontextu. Státy totiž fungují v různých podmínkách prostředí, přičemž některé interakce probíhají v hustě sociálním prostředí, zatímco jiné se podobají scénářům, které zobrazuje neorealismus (W. Deutsch et al., 1957). To zdůrazňuje potřebu zpochybnit v mezinárodních vztazích běžný předpoklad, že jeden model může obsáhnout všechny formy mezistátních interakcí (Haas, 2016).

Deutschovo zaměření na prevenci mezistátní války je zcela pochopitelné vzhledem k historickému kontextu, v němž svůj výzkumný program vypracoval. Jeho práce vznikla krátce po katastrofických událostech druhé světové války, tedy v době, kdy mezistátní konflikty byly častější a závažnější než občanské války. Deutschova teorie však dalece přesahuje jeho vlastní historické zkušenosti. Bezpečnostní společenství se formují na základě očekávání, že sociální problémy mohou a musí být řešeny bez použití rozsáhlé fyzické síly. Pokud je rozsáhlé násilí stále považováno za možný prostředek změny režimu, národního osvobození nebo útlaku politických odpůrců, takový region jednoduše nesplňuje kritéria bezpečnostního společenství, a to bez ohledu na pravděpodobnost mezistátní války (Tusicsisny, 2007).

Jak však k tomuhle poznamenává Adler a Barnett (1998), navzdory svému potenciálnímu teoretickému a praktickému významu, koncept bezpečnostního společenství nikdy nevytvořil robustní výzkumnou agendu. Přístup bezpečnostní společenství našel své nejbližší paralely v regionálních a integračních studiích té doby, které zdůrazňovaly význam hodnot, učení a socializace ve způsobech, jakými se odlišné politické komunity vzájemně ovlivňovaly, sbližovaly a sjednocovaly.

Deutschova formulace bezpečnostních komunit se potýkala s řadou teoretických, koncepčních a metodologických problémů, které pravděpodobně odrazovaly od dalšího používání jeho modelu. Deutsch považoval transakce za základ nových identit, avšak jeho zaměření na kvantitativní metriky nezohledňovalo sociální vztahy, které se v těchto transakcích utvářejí a jsou jimi ovlivňovány. Jeho silné lpění na behaviorismu zastínilo v různých aspektech potřebu interpretativnější metody. Jeho model navíc dostatečně nezohledňoval roli mezinárodních organizací, sociálních skupin nebo tříd, ani vzájemné působení vlastních zájmů a vlastního obrazu, které řídí chování tvůrců politiky a vedoucích představitelů podniků. Toto opomenutí ponechalo bez povšimnutí složité interakce mezi státní mocí, mezinárodními organizacemi, transakcemi a procesy sociálního učení, které by mohly podpořit nové typy vzájemných identifikací a bezpečnostních vztahů (Bruce D. Berkowitz, 1982).

Kromě toho se projekt bezpečnostních komunit neujal, protože se vědci zaměřili na nové teorie a výzkumné otázky, které se od Deutschových konceptů vzdálily. Vědci se stále více obraceli ke konceptům regionální integrace a mezinárodní spolupráce prostřednictvím rámce mezinárodní vzájemné závislosti a později mezinárodních režimů. Diskuse o společenství států, natož o bezpečnostním společenství, se v době studené války a pod hrozbou jaderného konfliktu zdály být příliš idealistické a výrazně nemístné. Když se obor odklonil od sociologického přístupu těchto studií, přijal strukturální realismus, racionální volbu a další metodologie, které

ignorovaly roli identit a zájmů. V důsledku toho se sice na Deutschovu práci často odkazovalo, ale jen zřídkakdy se na ni navazovalo (Adler & Barnett, 1994).

2.3 Koncept bezpečnostního společenství podle Adlera a Barnetta

Na Deutschovu práci poprvé výrazně navazuje Adler a Barnett (1998). Ti popsali tři fáze vývoje bezpečnostního společenství: bezpečnostní společenství lze empiricky identifikovat jako „vznikající, vzestupné a zralé“⁶, přičemž zralé společenství lze rozdělit na „volně nebo těsně propojené“⁷.

Konstruktivistická rekonceptualizace, kterou Adler a Barnett učinili, však šla mnohem hlouběji než jen k popisu těchto tří fází vývoje bezpečnostních komunit. Nyní má bezpečnostní společenství „sdílené identity, hodnoty a významy“⁸ (Tusicsny, 2007). Jedná se o sociálně konstruovaný, imaginární nebo kognitivní region, jehož hranice se mohou, ale nemusí shodovat s tradičními geografickými hranicemi (Bellamy, 2004). Jako příklad člena širšího „západního bezpečnostního společenství“, je pak v knize Adlera a Barnetta použita Austrálie (Adler & Barnett, 1998).

Termín „imaginární komunita“, na který upozornil již Anderson (1990), znamená, že i když se členové komunity mohou jen stěží setkat s většinou ostatních členů, stále si uchovávají mentální představu o svém společenství. Tradičnějším příkladem imaginárního společenství je národní stát, jehož velikost zpravidla brání tomu, aby se občané osobně znali. Pro tento typ společenství jsou zásadní společné identity a hodnoty, protože vazby mezi členy nemohou být založeny na osobních interakcích.

Kromě toho byl Deutschův význam pojmu „mírová změna“ Adlerem a Barnettem (1998) úžeji specifikován. Podle Adlera a Barnetta (1998) tento pojem vylučuje nejen očekávání, ale také přípravu na organizované násilí. Zároveň však byla celá teorie poněkud zkrácena, nyní se zaměřuje na mezistátní vztahy a (ne)použití organizovaného násilí jako prostředku k urovnání mezistátních sporů. Hloubka této změny se přiznává jen zřídka (Tusicsny, 2007). Například Waeber (1998) ve své kapitole *Insecurity, security, and asecurity in the West European non-war*

⁶ V originále „nascent, ascendant, and mature“.

⁷ V originále „loosely or tightly coupled“.

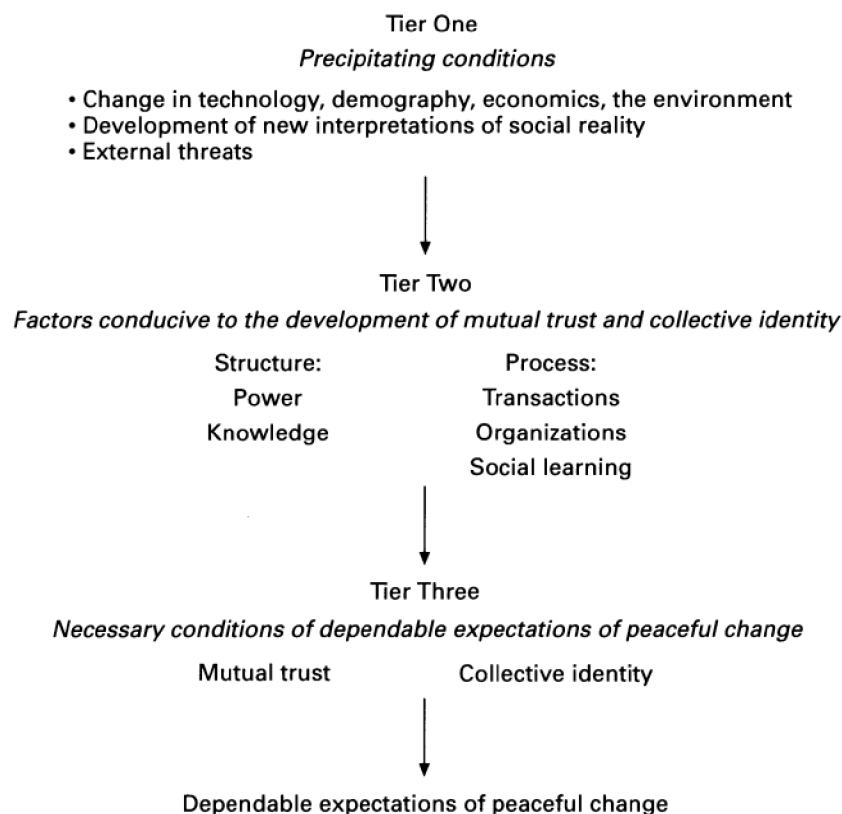
⁸ V originále „shared identities, values, and meanings“.

community tvrdí, že sám Deutsch se zabýval „neválečnými“ společenstvími a zajímal se převážně o chování států.

2.4 Konceptualizace

Cílem předkládaného výzkumu je analyzovat, zda se Ukrajina integruje do bezpečnostního společenství Evropské unie, a pokud ano, jaké úrovně integraci v tomto bezpečnostním společenství dosahuje. Pro strukturu této analýzy bude využita teoretická architektura z knihy Adlera a Barnetta, konkrétně z kapitoly *A framework for the study of security communities* (1998; 29). Úkolem této podkapitoly je vysvětlit konceptualizaci Adlera a Barnetta, která bude aplikována v analytické části této práce.

První část se zaměřuje na rámec, který je nutný k vzniku bezpečnostního společenství, Adler a Barnett (1998) jej analyticky uspořádali do tří stupňů vývoje. První stupeň tvoří faktory, které podněcují státy, aby se vzájemně orientovaly a koordinovaly své politiky. Druhý stupeň tvoří strukturální prvky moci a idejí a procesní prvky transakcí, mezinárodních organizací a sociálního učení. Dynamický, pozitivní a vzájemný vztah mezi těmito proměnnými vede ke třetímu stupni: rozvoji důvěry a formování kolektivní identity. Sekvenční a kauzální vztah mezi těmito třemi úrovněmi je zodpovědný za vytvoření spolehlivého očekávání mírové změny. Viz graf 1.

1. Tabulka. „The development of security communities.“ In: Adler, E., Barnett, M., eds. (1998). *Security Communities*. Cambridge University Press. s. 38.

Druhá je pak model tří fází vývoje bezpečnostního společenství, který Adler a Barnett (1998) konceptualizoval. Fáze dělíme na „vznikající, rostoucí a zralá“⁹ a jim odpovídající ukazatele. Tato architektura se pokouší oživit agendu bezpečnostních komunit a má posloužit k empirické studii na toto téma.

2.4.1 První část: Podmínky nutné k vytvoření bezpečnostního společenství.

Tato část se zabývá podmínkami, které jsou nutné k vytvoření bezpečnostního společenství. Podmínky jsou stanoveny v teorii vypracované Adlerem a Barnettem (1998)

2.4.1.1 První stupeň vývoje: precipitating conditions

V prvním stupni vývoje se státy začínají orientovat směrem k sobě a chtějí koordinovat své vztahy, to v důsledku vnějších i vnitřních faktorů . Technologický rozvoj, vnější hrozba, která

⁹ V originále „nascent, ascendent, mature“.

přiměje státy k vytváření aliancí, snaha snížit vzájemný strach prostřednictvím koordinace bezpečnosti, nové interpretace sociální reality, proměny ekonomických, demografických a migračních vzorců, změny přírodního prostředí. Tyto a další události mohou přimět státy, aby se vzájemně orientovaly a pokusily se koordinovat své politiky ve vzájemný prospěch. Obecně mají státy motivaci podporovat osobní interakce, dialog a koordinaci politik z mnoha důvodů. Takový vývoj může přinejmenším umožnit státům dosáhnout lepších a pro obě strany výhodnějších výsledků a přinejmenším poskytnout kontext pro rozvoj nových sociálních vazeb. Obecnějším důsledkem je, že bezpečnostní společenství pravděpodobně vykazují rovnostářství (Adler & Barnett, 1998).

2.4.1.2 Druhý stupeň vývoje: Factors conducive to the development of mutual trust and collective identity

Charakteristickým rysem této úrovně je pravděpodobně to, že se státy a jejich obyvatelé zapojili do řady sociálních interakcí, které začaly proměňovat prostředí, v němž se nacházejí. Úkolem je tedy izolovat strukturální kontext, do něhož jsou státy zasazeny. Ten utváří jejich interakce, které začínají proměňovat jejich možné role (Adler & Barnett, 1998).

Pro zjednodušení, které je v souladu s dosavadní vědou o mezinárodních vztazích, Adler a Barnett (1998) rozdělují tuto úroveň na „strukturální“ kategorie moci a znalostí a „procesní“ kategorie transakcí, mezinárodních organizací a institucí a sociálního učení.

Co se strukturální úrovně týče, moc a znalosti jsou strukturálními nosíky pro rozvoj bezpečnostního společenství (Adler & Barnett, 1998). To je v souladu s jinými teoriemi sociální struktury, které je definují tak, že jsou složené z pravidel a zdrojů (Sewell, 1992). Podle Deutsche se ukázalo, že větší, silnější, politicky, administrativně, ekonomicky a vzdělanostně vyspělejší politické jednotky tvoří silná jádra, kolem nichž se ve většině případů rozvíjí integrační proces (W. Deutsch et al., 1957).

Tradičně je moc často považována za klíčový prvek při formování bezpečnostního společenství, a to především prostřednictvím vlivu dominantního státu, který může řídit a někdy i nutit ostatní, aby zaujali jednotný postoj. Moc však lze interpretovat také jako schopnost utvářet kolektivní pocit sounáležitosti, kterou definují interakce mezi státy a pravidla účasti nebo vyloučení ze společenství spolu s výhodami, které s tím souvisejí. Společenství soustředěné kolem vlivných států vytváří očekávání, že méně mocné státy, které se k němu připojí, získají bezpečnost a případně další výhody spojené s tímto společenstvím. Vlivné státy

v jádru společenství tedy nevytvářejí přímo bezpečnost, spíše podporují bezpečnostní společenství prostřednictvím přitažlivého vnímání bezpečnosti nebo hospodářského pokroku, které jsou spojeny s mocnými a prosperujícími státy. Například národy z bývalého východního bloku nečekaly na pozvání od Evropské unie, samy převzaly iniciativu a připojily se (Adler & Barnett, 1998).

Znalosti také hrají v mezinárodním rámci roli zejména prostřednictvím kognitivních struktur, které zahrnují sdílené významy a vnímání reality. Tyto struktury pomáhají utvářet a omezovat jednání států tím, že definují, co představuje vhodné a legitimní chování. V poslední době se vědci v oblasti mezinárodních vztahů zaměřují na to, jak tato sdílená porozumění vznikají na základě sociálních praktik a interakcí. Pro účely této diskuse se Adler a Barnett zaměřují na ty kognitivní struktury, které podporují chování vedoucí k budování vzájemné důvěry, založené na sdílené identitě a hodnot, jež jsou klíčové pro zvládnání a řešení konfliktů (Adler & Barnett, 1998).

Další úroveň druhé fáze je úroveň procesní. Kategorie procesů zahrnují transakce, mezinárodní organizace a instituce a sociální učení. Transakci lze definovat jako ohraničenou komunikaci mezi jedním aktérem a druhým. Transakce tedy připouští různé typy směn, včetně symbolických, ekonomických, materiálních, politických, technologických atd. (Adler & Barnett, 1998).

Při vzniku bezpečnostních komunit hraje zásadní roli sociální učení, které je usnadněno transakcemi, k nimž obvykle dochází v organizačním prostředí, a základními pravomocemi. V důsledku toho může docházet ke změnám v individuálním a kolektivním chápání a hodnotách (Adler & Barnett, 1998). Během transakcí a sociálních výměn si lidé navzájem sdělují své sebeporozumění, vnímání reality a svá normativní očekávání (Goffman, 1971).

2.4.1.3 Třetí stupeň vývoje: Necessary conditions of dependable expectations of peaceful change

Vzájemné působení a pozitivní vazby mezi výše uvedenými proměnnými slouží jako základ pro vzájemnou důvěru a sdílenou identitu, což jsou základní předpoklady pro vytvoření spolehlivých očekávání mírové změny. Důvěra a identita se vzájemně podporují a posilují: růst důvěry může posílit pocit sdílené identity a běžně se objevuje sklon důvěřovat druhým na základě této sdílené identity. Důležité je, že základní úroveň vzájemné důvěry je nezbytná pro rozvoj kolektivní identity, čímž se důvěra stává předchůdcem identity. Jakmile je však určitý

stupeň důvěry vytvořen, má tendenci kolektivní identitu posilovat a prohlubovat (Adler & Barnett, 1998).

2.4.2 Druhá část: Fáze vývoje bezpečnostního společenství

Tato část se zabývá samotnými fázemi vývoje již existujícího bezpečnostního společenství. Chápání vývoje bezpečnostních komunit lze z pohledu Adlera a Barnetta označit za sociálně konstruktivistické a „path-dependent“¹⁰. Představa, že bezpečnostní společenství jsou sociálně konstruované, znamená, že mají svou historii, a proto vykazují vývojový vzorec (Adler & Barnett, 1998).

2.4.2.1 První fáze: vznikající bezpečnostní společenství

Ve vznikajícím bezpečnostním společenství lze pozorovat minimální definiční vlastnosti a nic víc: V této počáteční fázi vlády výslovně neusilují o vytvoření bezpečnostního společenství, obyvatelé států si však udržují spolehlivá očekávání mírových změn. Vlády začínají zvažovat, jak by mohly koordinovat své vztahy, aby zvýšily vzájemnou bezpečnost, snížily transakční náklady spojené s výměnou, nebo podpořily další výměny a interakce. V souladu s tímto Adler a Barnett očekávají různé diplomatické, bilaterální a multilaterální výměny, které mají určit úroveň a rozsah spolupráce, které by bylo možné dosáhnout. Za účelem prohloubení a rozšíření vzájemných vztahů, podpory spolupráce a ověření v případě nedostatku důvěry budou státy často zřizovat „třetí strany“¹¹, tj. organizace a instituce, které mohou sledovat, zda zúčastněné státy dodržují své smlouvy a závazky (Adler & Barnett, 1998).

Adler a Barnett (1998) v této fázi ve zkratce předpokládají, že existuje dynamická a prospěšná vazba mezi interakcemi mezi státy a jejich společnostmi, rozvojem společenských institucí a organizací zaměřených na snižování transakčních nákladů a potenciálem pro vznik vzájemné důvěry. Vedoucí stát nebo koalice států často hraje klíčovou roli při usnadňování a stabilizaci této fáze. Je tomu tak proto, že pouze takové subjekty jsou obvykle schopny nabídnout potřebné vedení, bezpečnost, materiální výhody a vedení, které jsou často zapotřebí.

¹⁰ „Path-dependency“ je pojem v sociálních vědách, který označuje procesy, kdy minulé události nebo rozhodnutí ovlivňují pozdější události nebo rozhodnutí.

¹¹ V originále „third parties“.

2.4.2.2 Druhá fáze: rostoucí bezpečnostní společenství

Ve zkratce je tato fáze definována intenzivním a rozsáhlým vzorcem sítí mezi státy, které budou pravděpodobně vytvářeny a budou produktem různých mezinárodních institucí a organizací. Přestože funkční organizace mohou přispět k podpoře vzájemné důvěry, hledáme jak primární mechanismy, jimiž se tato důvěra vytváří, tak její důkazy ve změnách v organizaci a produkci bezpečnosti. Očekáváme, že jádro státu nebo koalice států zůstanou důležité pro stabilizaci a podporu (Adler & Barnett, 1998).

2.4.2.3 Třetí fáze: zralé bezpečnostní společenství

V této fázi regionální aktéři sdílejí podle Adlera a Barnetta (1998) identitu, mají spolehlivá očekávání mírových změn a vzniká tak bezpečnostní společenství. Znamky rozvoje bezpečnostního společenství jsou patrné z mnoha ukazatelů, včetně silné úrovně důvěry, společné identity a sdílené vize budoucnosti, minimální nebo neexistující pravděpodobnosti, že konflikty mezi členy společenství přerostou ve vojenskou konfrontaci, a jasného rozlišení mezi členy bezpečnostního společenství a aktéry mimo ni.

U této fáze je taky podle Adlera a Barnetta (1998) důležité rozlišovat mezi volně vázanou a těsně vázanou formou uspořádání.

Ve volně vázané formě bezpečnostního společenství státy sdílejí pozitivní identifikaci a podporují podobný životní styl. Existuje neformální řídicí struktura zakořeněná ve sdílených významech a jednotné identitě. I přesto mohou dále existovat protichůdné zájmy, neshody a nerovná jednání, nebo existuje mezi státy předpokládaná míra zdrženlivosti. Mezi hlavní indikátory volně vázané bezpečnostního společenství se řadí multilateralismus, kooperace v rámci vojenského plánování, společná definice ohrožení a společný diskurz (Adler & Barnett, 1998).

V těsně propojeném bezpečnostním společenství se vzájemná pomoc stává rutinou, což vede ke vzniku národních identit, které se prolínají díky společnému úsilí. Tento posun v dynamice mění institucionální rámec, jímž se řídí výkon moci. Pravomoc použít sílu přechází z jednotlivých států na kolektivní skupinu a legitimizuje její použití pouze proti vnějším hrozbám nebo členům, kteří se odchylují od základních norem společenství. Mocenská rovnováha, jaderné odstrašování a hrozby odvety si zachovávají smysluplnou a funkční roli, ale pouze z hlediska obrany společenství před vnějšími subjekty. Pokud by došlo k vnější hrozbě nebo útoku, mohlo by bezpečnostní společenství působit jako jednotný bezpečnostní systém

nebo dokonce jako integrovaný vojenský obranný subjekt. Mezi hlavní indikátory těsně propojené bezpečnostního společenství se pak řadí a kolektivní obrana, koordinace politik proti vnitřním hrozbám, volný pohyb populace, internacionalizace autority a multiperspektivní politika, kdy je vláda sdílená na supranacionální úrovni (Adler & Barnett, 1998).

3 Analytická část

Tato část práce se bude zabývat aplikací konceptu bezpečnostních společenství podle Adlera a Barnetta (1998) na integraci Ukrajiny do bezpečnostního společenství EU. Než však dojde v práci k operacionalizaci samotné teorie, pro chápání mocenských dynamik bude v první části komparováno chápání této situace bezpečnostního společenství EU klíčovými mocenskými hráči, tedy Ruska a samotné EU. Druhá část se zaměřuje podmínky vedoucí k rozšíření bezpečnostního společenství EU o Ukrajinu. Třetí část se dále zaměřuje na jednotlivé fáze vývoje bezpečnostního společenství mezi EU a Ukrajinou.

3.1 Komparace pohledu EU a Ruska

V knize *Regions and power* Buzan a Wæver (2004) tvrdí, že Evropu, a to včetně Ruska, je třeba chápat jako regionální bezpečnostní komplex, jehož jádrem je integrační proces. Wæver jako toto jádro chápe západní Evropu, kolem které se tvoří rozrůstající se bezpečnostní společenství. Autoři argumentují tím, že bezpečnost zajišťuje obava z návratu k situaci, kdy dominuje rovnováha sil. Tato perspektiva může nabídnout užitečné poznatky pro pochopení politiky EU vůči Ukrajině, ale taky politiku Ruska.

Tato předložená komparace má za cíl pochopit dynamiku rozšiřování bezpečnostního společenství EU směrem k Ukrajině z dvou rozdílných pohledů klíčových regionálních hráčů, tedy Ruska a samotné EU.

3.1.1 Pohled Evropské unie

Zdá se, že EU jako efektivní bezpečnostní společenství cítí povinnost pomáhat svým sousedům a ukazovat jim, jak spolu mírově interagovat. V návaznosti na myšlenku, že projekt evropské integrace byl vzpourou proti vlastní násilné minulosti Evropy, bychom měli vnímat geografické rozšíření bezpečnostního společenství EU jako způsob, jak tuto ambici plně realizovat na celém kontinentu (Laporte, 2012).

Mnoho institucí Evropského bezpečnostního společenství prohlašuje politický liberalismus za svou základní hodnotu. Například již Maastrichtská smlouva (1992), zakládající

smlouva Evropské unie, uvádí že politika Evropského společenství přispívá k obecnému cíli rozvoje a upevňování demokracie a právního státu a k cíli dodržování lidských práv a základních svobod. Podobně Amsterodamská smlouva (1997) prohlásila, že EU je založena na zásadách svobody, demokracie, dodržování lidských práv a základních svobod a právního státu, tedy na zásadách, které jsou společné členským státům.

Politiky EU vůči Ukrajině, stejně jako EPS (Evropská politika sousedství) a Východní partnerství, jsou tvořeny převážně podle vzoru procesu rozšíření a cílem EU bylo rozšířit své bezpečnostní společenství prostřednictvím komplexních dohod o přidružení (Rieker & Gjerde, 2016). Myšlenky budování bezpečnostního společenství byly oceněny i na Západě, EU za ně v roce 2012 dokonce získala Nobelovu cenu míru. Nyní však tyto myšlenky kolidují s ruskou představou o evropské bezpečnosti. Jak však zdůrazňuje Laporte (2012), je třeba zdůraznit limity takového přístupu. Představa, že se EU chová vůči svým sousedům čistě altruisticky, jak naznačuje oficiální rétorika EU, přehlíží skutečnost, že otázky související s bezpečností jsou hluboce zakořeněny v myšlení Unie.

Laporte (2012) se domnívá, že EU při rozšiřování svého bezpečnostního společenství do jisté míry jedná ve vlastním zájmu vůči svým sousedům, kteří jsou k záměrům EU vstřícní a mají tendenci je vítat. V tomto ohledu je nicméně třeba mít na paměti riziko, že se EU může ocitnout v pasti toho, co Kennedy (1987) označil jako „imperial overstretch“. V souladu s touto logikou existuje přirozený vzorec geografického rozšiřování impéria. Problém nastává, když tato expanze překročí absorpční kapacitu impéria (Laporte 2012).

Tuto další obtíž však lze překonat, pokud se na EU budeme dívat jako na mírové impérium fungující na principu „by invitation“. Sousedé EU usilují o integraci do bezpečnostního společenství EU a vítají ji. Vzhledem k tomu, že EU je dominantní hospodářskou a politickou silou na evropském kontinentu, je skutečně možné označit EU za „mírového hegemonu“ (Laporte 2012). To nás přivádí zpět k Adlerovi a Barnettovi, kteří naznačují, že „sociální učení často probíhá prostřednictvím komunikační výměny v kontextu mocenské asymetrie“¹² Adler & Barnett, 1998; 45).

3.1.2 Pohled Ruska

Rusko nesouhlasí s tím, že EU vůbec rozšiřuje své bezpečnostní společenství. Moskva se domnívá, že EU (nebo Západ v širším smyslu), vytváří v Evropě nové dělicí linie. Pro Kreml

¹² V originále „social learning frequently occurs through a communicative exchange in the context of power asymmetries“.

je rozšiřování EU vnímáno jako budování ochranného valu proti Rusku, a právě takové dělící linie chce Kreml překonat, v souladu se svým uvažováním, že bezpečná Evropa musí zahrnovat Rusko. Ukrajinská krize je vnímána jako přímý důsledek této západní politiky, podobně jako mnozí na Západě považují krizi za potvrzení správnosti rozšiřování západních bezpečnostních nástrojů na východ (Rieker & Gjerde, 2016).

Na rozdíl od perspektivy bezpečnostního společenství s centrem v západní Evropě, tedy v srdci EU a toho, co Rusko vnímá jako pokusy o nastolení unipolarity, Moskva prosazuje multipolární vizi evropské bezpečnosti s více než jedním centrem a bez jediné ideologické „příchuti“ (Sakwa, 2015). Sakwa toto ve své práci nazývá vizí „Velké Evropy“¹³, která je oponentem dominance NATO nebo EU.

Velké obavy v Rusku vyvolalo Východní partnerství, vytvořené v roce 2009. EU považovala Východní partnerství za přirozený další krok v rámci své politiky sousedství a za důležitý nástroj k dosažení dlouhodobého cíle budování bezpečnostního společenství za hranicemi EU prostřednictvím integrace a vzájemné závislosti. Ve větší míře než EPS a pro mnohé v EU překvapivě vyvolalo Východní partnerství vážné obavy v Moskvě, kde jej mnozí považovali za geopolitický projekt s protiruským odůvodněním. V případě EPS i Východního partnerství si EU důsledně myslela, že se chová inkluzivně, ale Rusko si důsledně myslelo, že je vyloučeno (Rieker & Gjerde, 2016).

Tuto dynamiku dobře popisuje Charap a Troitskiy (2013). Inspirováni realistickou myšlenkou Johna Herze o bezpečnostním dilematu (Herz 1950), tuto situaci popsali jako „integrační dilema“. Jak vysvětlují, o takovém dilematu lze hovořit tehdy, když jeden stát vnímá jako hrozbu pro svou vlastní bezpečnost nebo prosperitu integraci svých sousedů do vojenských aliancí nebo ekonomických uskupení, které jsou pro něj uzavřené (Charap & Troitskiy 2013).

3.1.3 Mearsheimer versus McFaul

Rozkol pohledů Evropské unie a Ruska je dobře vidět i v akademické debatě. Ilustrací této debaty je článek Johna Mearsheimera (2014) *Why the Ukraine crisis is the West's fault: the liberal delusions that provoked Putin* na jedné straně, a článek *Faulty Powers: Who Started the Ukraine Crisis?* od Michaela McFaula (2014), který Mearsheimerovi oponuje, na straně druhé.

Mearsheimer (2014) ve svém článku argumentuje z realistického hlediska. Tvrdí, že krizi do značné míry vyprovokoval Západ, zejména rozšiřováním NATO, expanzí Evropské

¹³ V originále „Greater Europe“.

unie na východ a západní podporou prodemokratických hnutí na Ukrajině. Podle Mearsheimera tyto kroky ohrožovaly strategické zájmy Ruska a vyprovokovaly agresivní reakce prezidenta Putina, včetně anexe Krymu a podpory separatistů na východní Ukrajině. Kritizuje západní politiky za jejich slepotu vůči reálpolitice a mylnou víru ve vítězství liberalismu v mezinárodních vztazích, která přehlíží základní principy geopolitické strategie, tento pohled ve velké míře koresponduje s oficiální argumentací Ruska.

McFaul (2014), jakožto představitel liberálního pohledu, naopak tvrdí, že Mearsheimerův výklad zjednodušuje složitost americko-ruských vztahů a přehlíží pozitivní aspekty rozšiřování NATO a obnovení vztahů pod vedením prezidentů Obamy a Medveděva. Zpochybňuje názor, že za ruské jednání je odpovědná pouze expanze NATO, a poukazuje na nesrovnalosti a posuny v ruském chování, které nelze vysvětlit pouze expanzí Západu. McFaul naznačuje, že významnými faktory, které jsou hnací silou konfliktu, jsou vnitřní ruská politika a Putinův imperální styl vedení, což jsou aspekty, které Mearsheimerův realistický přístup dostatečně nezohledňuje, zatímco McFaul vyjadřuje podporu liberálním institucím. Tyto rozdílné pohledy ukazují probíhající debatu v oblasti mezinárodních vztahů mezi realistickým a liberálním přístupem.

3.1.4 Shrnutí komparace

Zatímco přístup EU je nejlépe chápán jako liberálně institucionalistický (nebo konstruktivistický), ruský pohled se zdá být v souladu s klasickým realismem a tradiční mocenskou politikou. EU tak považuje rozšíření svojí bezpečnostní komunity na východ po skončení studené války za velký úspěch pro stabilitu a demokracii v Evropě, Rusko to vnímá jako zásadní chybu a ohrožení vlastní bezpečnosti. To zodpovídá otázku, jak Evropská unie chápe rozšiřování svého bezpečnostního společenství.

3.2 Podmínky vedoucí k expanzi bezpečnostního společenství EU o Ukrajinu

Tato část bude mapovat podmínky nutné k vytvoření bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a EU, v časovém období mezi lety 1991 a 2022, které podle stanovené hypotézy spolehlivého očekávání mírové změny. Využita k tomu bude teoretická struktura podle Adlera a Barnetta (Adler & Barnett, 1998).

Je však třeba poznamenat, že se neočekává, že tato počáteční setkání a akty spolupráce povedou k důvěře, vzájemné identifikaci a vytvoření bezpečnostního společenství. Protože jsou

ale založeny na příslibu příjemnějších a četnějších interakcí, vytvářejí nezbytné podmínky právě pro tyto možnosti. Co však očekávat lze, je „spolehlivé očekávání mírové změny“ (Adler & Barnett, 1998).

3.2.1 První stupeň podmínek: precipitating conditions

Tato kapitola se zabývá klíčovými podmínkami, které dovolují vývoj vedoucí ke vzniku bezpečnostního společenství mezi EU a Ukrajinou. Klíčovou podmínkou pro budování nové sociální reality na Ukrajině, která Evropské unii dovolila hodnotovou expanzi na východ, je rozpad Sovětského svazu. To umožnilo Ukrajině v roce 1991 nabýt vlastní nezávislosti a v roce 1996 k přijmout novou ústavu. Ukrajina se tak dostala do bodu neutrality a mohl začít proces do Evropského bezpečnostního společenství. Jak již bylo zmíněno v úvodu, Bellamy (2004) charakterizuje Evropské bezpečnostní společenství jako vyspělou, úzce propojenou bezpečnostní komunitu. Lze ji také označit za komplexní bezpečnostní společenství vzhledem k obecnému očekávání, že politické konflikty v rámci společenství (tj. mezi členskými státy i uvnitř nich) budou řešeny mírovou cestou (Tusicsny, 2007). Dále, kolem EU vzniká „evropská zóna míru“ (Kavalski, 2008). Podle Laporteho (2012) je to dáno tím, že sousedství s EU se postupně stává úspěšným bezpečnostním společenstvím, kde státy a obyvatelstvo sdílejí společné normy chování a porozumění. Deutsch tento jev označuje jako „spolehlivé očekávání mírové změny“ (W. Deutsch et al., 1957).

Teze, že se kolem EU tvoří „evropská zóna míru“ (Kavalski, 2008), nás přivádí k projektu Východní partnerství, který funguje v rámci EPS (Evropské politiky sousedství). Jeho cílem je těsnější spolupráce Unie se šesti státy východní Evropy a Kavkazu a podle zprávy ESS Implementation Report (2008) je jeho cílem posílit prosperitu a stabilitu těchto zemí a tím i bezpečnost EU. Zajímavé je, že několik nástrojů vyvinutých v tomto rámci se zabývá mobilitou lidí, tedy posilováním jejich vzájemných vztahů. Moldavsko a Ukrajinu lze považovat za přirozenou zónu rozšíření bezpečnostního společenství EU, žádná oficiální explicitní perspektiva členství v EU jim však nebyla přiznána. Jejich strategický význam pro evropskou bezpečnost však tato zpráva uznává, neboť tyto dvě země potřebují mírově vyřešit konflikt v Podněstří (Laporte, 2012).

Způsob, jakým EU šíří vliv v této zóně, je uplatnění své přitažlivé síly vůči sousedům prostřednictvím norem a hodnot, které představují její vnitřní smysl. Podle Nyeho (2004) nese EU, jako symbol sjednocení Evropy, v sobě samé významnou míru legitimacy jako „soft power“. EU trvá na tom, že je důležité, aby země Východního partnerství měly možnost svobodné volby,

a že je nutné, aby Euroasijská hospodářská unie (EEU) respektovala pravidla Světové obchodní organizace (WTO) (Foreign Affairs Council of the EU, 2015), zároveň se snaží být pro tyto státy, postaveny před možnost svobodné volby, co nejvíc atraktivní.

Další důležitou podmínkou, kterou opakovaně, ačkoliv v obecné rovině, zmiňuje i Adler a Barnett (1998), je ozbrojený konflikt, v tomto případě ozbrojený konflikt Ukrajiny s Ruskem. K tomu došlo poté, co měla být v listopadu 2013 podepsána Asociační dohoda mezi EU a Ukrajinou, ale kabinet ministrů Ukrajiny a prezident Viktor Janukovyč rozhodli, že ji nepodepíší. Evropské představitelé sice v listopadu 2013 vyjádřili rozhořčení a zklamání poté, co Janukovyč dohodu ve Vilniusu nepodepsal, ale ve skutečnosti to nebyl příliš překvapivý výsledek. V porovnání se záchranným balíčkem, který nabízelo Rusko, nebyla dohoda o přidružení k EU příliš lukrativní (Walker, 2013). Navíc, pokud se podíváme na celkový postoj EU k Ukrajině, nevzbuzoval příliš důvěry. V průběhu let se Ukrajině nepodařilo dosáhnout žádného výrazného zlepšení v oblasti hospodářství, sociální politiky ani politického systému. EU měla veškerý zájem na udržení stability země, ale na integraci Ukrajiny do EU příliš nepomýšlela. Na rozdíl od pobaltských států, které, ačkoli byly součástí Sovětského svazu, signalizovaly svou touhu po okamžité integraci, Ukrajina žádný takový signál nevyslala (Podolyan, 2010), těžko tak v této fázi zatím mluvit o očekávání mírové změny.

Velkou měrou procesům, které jsou popsány v další podkapitole, respektive ve druhém stupni podmínek nutným pro rozvoj bezpečnostního společenství, však napomáhá samotné ohrožení Ukrajiny Ruskem. Jak píše Batora a Navrátil (2016), vojenský konflikt podkopává místní sociální struktury a vytváří dynamiku, která vede k jejich přetváření. Batora a Navrátil (2016) také poznamenávají, že ve hře byly přinejmenším čtyři širší důvody, které způsobily ukrajinskou nestabilitu, která podnítila Ukrajinu aby se začala přibližovat Evropské unii. Jedním byla institucionální a politická nestabilita vládnutí na Ukrajině, která umožnila oligarchickým zájmům zpochybnit státní moc v klíčových oblastech ekonomiky, dalším bylo rozdělení obyvatel země, kdy někteří požadují užší vazby s EU a jiní chtějí užší vztahy s Ruskem. Třetím byla ruská anexe Krymu v březnu 2014, která zpochybnila územní celistvost Ukrajiny a posledním byla Ruskem podporovaná separatistická hnutí, která od jara 2014 vedla k těžkým bojům ve východních oblastech Donbasu a Luhanska. I přes tyto důvody, po intenzivních jednáních mezi EU a Ukrajinou, častých návštěvách nejvyšších představitelů EU, ministrů zahraničí členských států EU a po jednáních v Bruselu, podepsala ukrajinská vláda 21. března 2014 Asociační dohodu (AA) mezi EU a Ukrajinou. Výše popsany vývoj umožňuje

Ukrajíně a EU dosáhnout lepších a pro obě strany výhodnějších výsledků a přinejmenším poskytnout kontext pro rozvoj nových sociálních vazeb.

3.2.2 Druhý stupeň podmínek: Factors conducive to the development of mutual trust and collective identity

Typickým znakem této druhé úrovně, kterou se tato podkapitola zabývá, je zapojení států a jejich obyvatel do série interakcí, které začínají měnit prostředí, ve kterém se nacházejí. Úkolem je tedy definovat strukturální kontext, ve kterém jsou státy umístěny a který ovlivňuje jejich interakce, a jak tyto interakce začínají měnit jejich potenciální role a možné světy (Adler & Barnett, 1998).

Jde o externalizaci pravidel EU, které jsou v případě Ukrajiny procesy standardizace. Mezi první se řadí veřejné zakázky, které jsou jednou z prioritních oblastí, které je třeba zahrnout integračních procesů, jichž se Ukrajina účastní. Dohoda o partnerství a spolupráci, oficiálně pojmenovaná Partnership and Cooperation Agreement, podepsaná v červnu 1994 mezi Ukrajinou a Evropskými společenstvími na deset let proto určila veřejné zakázky jako jednu z prioritních oblastí ukrajinské legislativy, kterou je třeba přizpůsobit požadavkům Evropského společenství (Malolitneva, 2014). Ratifikace měla pozitivní dopady na rozvoj bilaterálních vztahů mezi EU a Ukrajinou nejen v oblasti obchodu, ale také obecněji v hospodářské a politické oblasti. Ustanovení a předpisy Partnership and Cooperation Agreement navíc pomohly Ukrajině naplnit principy Světové obchodní organizace (WTO), což nakonec vedlo k jejímu přijetí do této organizace v roce 2008 (Duleba et al. 2012).

Pro usnadnění mobility byl v listopadu 2010 zahájen akční plán, oficiálně pojmenovaný Visa Liberalization Action Plan (VLAP) pro Ukrajinu. Poskytuje pokyny pro vytvoření agendy mezi EU a Ukrajinou, týkající se reformy v oblasti spravedlnosti, svobody a bezpečnosti, který byl formulován již v rámci akčního plánu z roku 2002, EU–Ukraine Action Plan, a vychází ze zkušeností se zeměmi západního Balkánu. (Tyshchenko, 2012). Spolu s Asociační dohodou je VLAP jedním z klíčových prvků pro vytvoření obecného podnětu ke změnám v ukrajinské společnosti a zároveň poskytuje EU nástroje na podporu reformy. Jak zdůraznila jedna z analýz, cílem EU je zajistit bezpečnost své východní hranice zapojením Ukrajiny do důsledné a komplexní spolupráce v oblastech spravedlnosti, svobody a bezpečnosti (Sushko et al. 2012).

Užší vazby, včetně komplexnějšího přístupu na jednotný trh EU, měly být navázány Asociační dohodou mezi EU a Ukrajinou, která obsahovala ustanovení o prohloubené a komplexní dohodě o volném obchodu (DCFTA) sjednané v letech 2007 až 2011. Ta se podle

Bátory a Navrátila (2016) stala klíčovým právním dokumentem upravujícím obchod mezi EU a Ukrajinou. Cílem první kapitoly DCFTA, která byla podepsána v roce 2014 a jejíž provádění bylo stanoveno na 1. ledna 2016, je odstranění dovozních a vývozních cel. Převážná většina cel byla odstraněna, Ukrajina odstranila 99,1 procent a EU 98,1 procent cel v hodnotě obchodu. V roce 2014 se odhadovalo, že by se tím mohlo ušetřit až 500 milionů eur ročně na snížení cel (z toho 400 milionů eur v zemědělském odvětví) (Bátora & Navrátil, 2016).

Na podporu stabilizace hlavních ukrajinských institucí, správy věcí veřejných a rychlého provedení zásadních reforem v krátkodobém horizontu podepsaly EU a Ukrajina v červnu 2014, krátce po ratifikaci Asociační dohody, také smlouvu State Building Contract. Cílem této smlouvy, která přinesla Ukrajině v letech 2014 a 2015 nevratnou finanční pomoc EU ve výši 355 milionů eur, je podpořit krátkodobou kapacitu Ukrajiny v boji proti korupci, reformě veřejné správy a zavedení konkurenceschopných procesů zadávání veřejných zakázek (Bátora & Navrátil, 2016).

Dále se pak v červnu 2017 udělil ukrajinským občanům bezvízový styk se schengenským prostorem až na 90 dní během jakéhokoli 180denního období (EEAS, 2022) a Asociační dohoda s Ukrajinou vešla v platnost v září 2017. U této příležitosti mimo jiné Evropský komisař pro evropskou politiku sousedství a rozšiřování, Johannes Hahn, prohlásil, že příští generace ukrajinských občanů budou těžit z výhod užšího přidružení k EU a že první konkrétní výsledky provádění dohody jsou již patrné: EU potvrdila svou pozici prvního obchodního partnera Ukrajiny a že Evropská unie bude i nadále podporovat reformní úsilí Ukrajiny, a to jak odbornou, tak finanční podporou. Rovněž je nutno dodat, že poznamenal, že největší přetrvávající problém je míra korupce v Ukrajinské státní správě (European Commission, 2017).

Později Ukrajina a Evropská unie podepsaly v říjnu 2021 Dohodu o společném leteckém prostoru. Dohoda o společném leteckém prostoru představuje bezvízový režim v oblasti letectví pro ukrajinské i evropské letecké dopravce. Ukrajina získala v oblasti letecké dopravy stejné možnosti, pravidla a normy jako členské státy EU (Mission of Ukraine to the EU, 2021).

Jak píše Adler a Barnett (1998), důvěra je společenský jev a závisí na odhadu, že se druhý aktér bude chovat v souladu s normativními očekáváními. Sociální konstrukce důvěry přesouvá naši pozornost na přesvědčení, která máme o druhých, přesvědčení, která jsou zase založena na dlouholetých zkušenostech a setkáních. Zkušenosti a setkání zprostředkovávají výše popsané interakce mezi EU a Ukrajinou, které pomáhají tento vztah dlouhodobě budovat.

3.2.3 Třetí stupeň podmínek: Necessary conditions of dependable expectations of peaceful change

Třetí stupeň, kterým se bude tato podkapitola zabývat, tvoří podmínky nutné k vytvoření spolehlivého očekávání mírové změny. Mezi ty se řadí společná identita a vzájemná důvěra.

Práce Deutsche spojuje vývoj mezinárodního společenství se změnami v bezpečnostní politice (W. Deutsch et al., 1957). Tvrdí, že podněty k mírovým změnám vycházejí ze změn na mezinárodní i individuální úrovni. Na mezinárodní úrovni se vytvářením společenství mění základní povaha státního systému - dochází k integraci některých států do té míry, že se předpokládá mírová změna. Deutsch přitom zpochybňuje převažující zaměření teorie mezinárodních vztahů na atomistické přístupy k interakci států a místo toho obhajuje významný vliv nadnárodních sil na přetváření chování států a potenciálně i jejich identity. Na individuální úrovni ovlivňuje vytváření komunit rozvoj kolektivní identity, důvěry a vzájemné reakce, což naznačuje, že nadnárodní vlivy, popsané v předešlé podkapitole, přetvářejí identitu lidí. V podstatě se tok hodnot projevuje jak na mezistátní, tak na nadnárodní úrovni. Deutschovo zkoumání možností společenství zdůrazňuje hodnotu sociologické perspektivy pro prohloubení našeho porozumění mezinárodní politice a bezpečnosti.

To ilustruje například kniha Josepha Nye, *Peace in Parts: Integration and Conflict in Regional Organization* (Nye, 1971), kde autor mimo jiné popisuje mezistátní transakce, jako posilování Evropského společenství a jeho regionalizaci. Nye se zabýval způsoby, jakými mikroregionální ekonomické organizace pomohly změnit povahu vztahů mezi členskými státy tím, že zvýšily náklady na násilné konflikty, pomohly vytvořit pocit bezpečí a společenství mezi obyvatelstvem a položily základ pro „integrační řešení“ závažných konfliktů. Tohle integrační řešení může být řešením i pro budoucnost Ukrajiny.

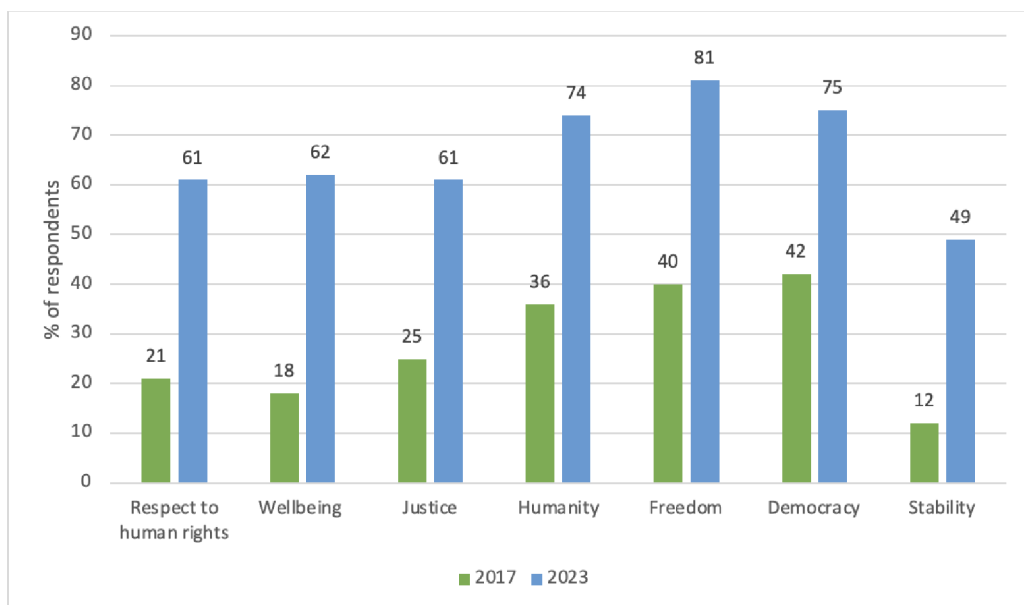
Do této fáze se tak řadí jako důležitý milník již výše zmíněná Asociační dohoda z března 2014. Předseda Evropské rady, Herman Van Rompuy, u příležitosti slavnostního podpisu politických ustanovení dohody o přidružení mezi EU a Ukrajinou, v oficiálním prohlášení (2014) mimo jiné prohlásil, že uznává touhu ukrajinského lidu žít v zemi, která se řídí hodnotami, demokracií a právním státem, kde mají všichni občané podíl na národní prosperitě. A lidovou touhu po důstojném životě národa, po „Evropském způsobu života“.

Pokud v současné době vědci zabývající se mezinárodní politikou pravděpodobně identifikují nějaký soubor politických idejí a významů, které souvisejí s bezpečnostním

společenstvím, je to liberalismus a demokracie. Tohle je mimo jiné hlavním bodem teorie demokratického míru (Russett, 1993).

Nárůst sdílené identity můžeme sledovat rovněž i na dostupných datech v čase. Současná vysoká míra „evropanství“ vznikala postupně od získání nezávislosti Ukrajiny. V roce 2005 se za Evropany označilo 36 procent Ukrajinců, o 16 let později, v roce 2021, se tento podíl zvýšil na 41 procent a za pouhé dva roky, v roce 2023, na 51 procent. V současnosti se za Evropana považuje každý druhý Ukrajinec. U imigrantů, kteří přišli do Evropy, toto číslo dosahuje na 81 procent (Robert Schuman Center, 2024).

Oproti roku 2017 se také výrazně zvýšila asociace Ukrajinců s evropskými hodnotami, jako je dodržování lidských práv, sociální spravedlnost, svoboda a demokracie. (Robert Schuman Center, 2024). Viz. tabulka 1.

1. Graf. „Ukrainians’ association with European values“. Robert Schuman Center. (2024). Most Ukrainians now identify as Europeans: Reshaping identity in times of war.

Jak bylo již zmíněno v teoretické části, vzájemné působení a pozitivní vazby mezi výše uvedenými proměnnými slouží jako základ pro vzájemnou důvěru a sdílenou identitu, což jsou základní předpoklady pro vytvoření spolehlivých očekávání mírové změny. Důvěra a identita se vzájemně podporují a posilují: růst důvěry může posílit pocit sdílené identity a běžně se objevuje sklon důvěřovat druhým na základě této sdílené identity. Důležité je, že základní úroveň vzájemné důvěry je nezbytná pro rozvoj kolektivní identity, čímž se důvěra stává předchůdcem identity. Jakmile je však určitý stupeň důvěry vytvořen, má tendenci kolektivní identitu posilovat a prohlubovat (Adler & Barnett, 1998).

3.2.4 Spolehlivé očekávání mírové změny na Ukrajině

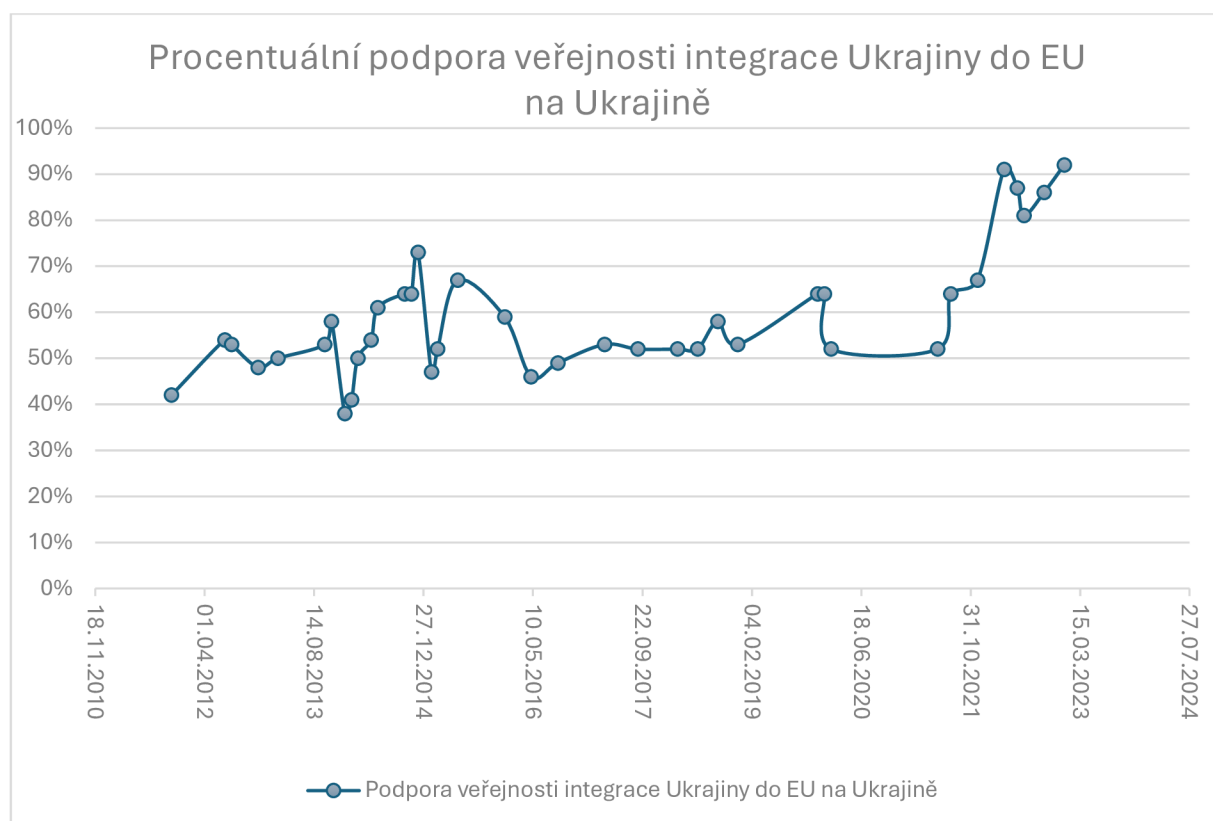
Tato část se bude zabývat nárůstem očekávání mírové změny na Ukrajině, která podle Adlera a Barnetta vede k zájmu o integraci do bezpečnostního společenství. Mírovou změnu lze nejlépe definovat jako neočekávání ani nepřipravování organizovaného násilí jako prostředku k řešení mezistátních sporů v daném bezpečnostním společenství. Předpokladem je, že státy nepodnikají akty, které by mohly ohrozit jiné aktéry v rámci jejich bezpečnostního společenství. Bezpečnostní společenství mohou existovat i bez rozvinutých strategických vazeb nebo formálního spolenectví, ale v každém případě existují formální nebo normativní zákazy, aby státy neřešily své spory vojenskými prostředky. (W. Deutsch et al., 1957)

Data ukazující podporu veřejnosti pro integraci Ukrajiny do EU reflektují značnou a rostoucí veřejnou touhu po začlenění do evropských struktur, což může být interpretováno jako předzvěst mírových změn v rámci konceptu bezpečnostního společenství, jak definovali Adler a Barnett (1998). Tato očekávání mírových změn jsou založena na předpokladu, že sdílené normy, hodnoty a vzájemné porozumění, které jsou podporovány integrací, vedou k míru a stabilitě.

Tato operacionalizace se inspihuje prací Ripsmana (2005). Ten v ní popisuje očekávání mírové změny v jádru Evropské bezpečnostního společenství v čase. Uvádí, že průzkumu z roku 1954 se 66 procent francouzských respondentů s názory na toto téma domnívalo, že německé znovu ozbrojení představuje nebezpečí v jakékoli podobě, zatímco 28 procent věřilo, že by mohlo být neškodné pouze s odpovídajícími zárukami. Průzkum organizovaný v roce 1972 Institutem français d'opinion publique (IFOP) uvedl, že 86 procent francouzských respondentů s názorem nepovažovalo Německo za nebezpečí pro Francii. Ripsman tak tvrdí, že v té době již bylo očekávání mírové změny obyvatelstvem široce akceptováno.

Pro stejný účel byly v této práci shromážděny data z 38 průzkumů veřejného mínění, s daty sběru mezi lety 2011 až 2023, které se zabývají procentuální podporou veřejnosti integrace Ukrajiny do EU na Ukrajině. Ačkoliv se metodika některých sběrů mírně liší, stejně tak velikost daného vzorku nebo jeho chybové rozpětí, hlavním cílem shromáždění těchto dat je sledovat vývojový trend, nikoli přehnaně dbát na volatilitu rozptylu, která nedosahuje vyšších hodnot nežli nižších jednotek procent.

Graf tabulky 2. Procentuální podpora veřejnosti integrace Ukrajiny do EU na Ukrajině. Přesná data a zdroje viz. tabulka 2.

Zdroj: data adaptovaná autorem z daných zdrojů. Odkazy na průzkumy veřejných mínění v pramenech a literatuře.

3.2.4.1 Interpretace dostupných dat

Z těchto dat (Viz. tabulka 2. a graf 2.) vyplývá, že míra podpory veřejnosti pro integraci Ukrajiny do Evropské unie na Ukrajině roste především v době ohrožení Ukrajiny. V roce 2014, kdy Ukrajina procházela politickými otřesy a anexí Krymu Ruskem, a poté v období před ruskou invazí na Ukrajinu, jsou výrazné skoky v podpoře integrace do EU pravděpodobně odrazem touhy ukrajinské veřejnosti po spojení s větším a stabilnějším politickým a bezpečnostním blokem. Tyto momenty mohou být chápány jako kataklysmatický efekt. Intenzivní a náhlé události, které fungují jako katalyzátory pro změnu zde vedoucí ke konsolidaci veřejného mínění ve prospěch evropské integrace a narůstající podpoře očekávání mírové změny.

Data tato práce interpretuje tak, že válka nebo vnější hrozba mohou být významnými hybateli ve formování bezpečnostního společenství, neboť posilují vnímání společné identity a solidarity mezi občany a vedou k vyhledávání ochrany a podpory zvenčí. V případě Ukrajiny mohlo zvýšené vnější nebezpečí a nestabilita posílit přesvědčení, že vztahy s EU nabízejí cestu k většímu bezpečí a mírové budoucnosti, a to prostřednictvím politických, hospodářských

a sociálních reforem, které jsou s procesem integrace spojeny. Takže v tomto případě, válka a vnější hrozby nejenže podnítily zájem o bezpečnostní společenství, ale zároveň vyvolaly v ukrajinské společnosti hlubší přesvědčení o nutnosti mírových změn, které integrace s EU představuje a slibuje.

Z těchto důvodů lze tvrdit, že ukrajinská veřejnost nejenže vykazuje podporu evropské integrace v době svého ohrožení, ale tato podpora také naznačuje spolehlivé očekávání mírového vývoje. Ve světle teorie bezpečnostního společenství je toto znamení vůle Ukrajinců být součástí širšího společenství, které sdílí demokratické hodnoty, zákonodárství a politickou kulturu, jež jsou klíčové pro udržení míru a prevenci konfliktů. Je však třeba poznamenat, že zjištěný vztah vykazuje silnou korelaci, ale nepotvrzuje kauzální příčinu. To zodpovídá druhou předloženou výzkumnou otázku, inspirovanou Deutschovou hypotézou, že válka nebo společná hrozba je dostatečnou nebo nutnou podmínkou pro to, aby měla Ukrajina zájem o vznik bezpečnostního společenství.

2. Tabulka: Procentuální podpora veřejnosti integrace Ukrajiny do EU na Ukrajině. Data jsou kalendářně vždy zaokrouhlena k prvnímu dni v daném měsíci, ve kterém probíhal jejich sběr.

	Podpora veřejnosti integrace Ukrajiny do EU na Ukrajině	Zdroj dat
01.11.2011	42%	International Republican Institute
01.07.2012	54%	Rating
01.08.2012	53%	International Republican Institute
01.12.2012	48%	Razumkov Centre
01.03.2013	50%	Rating
01.10.2013	53%	Rating
01.11.2013	58%	Brookings Institution
01.01.2014	38%	Sociopolis
01.02.2014	41%	International Republican Institute
01.03.2014	50%	GfK
01.05.2014	54%	ComRes, CNN
01.06.2014	61%	Razumkov Centre
01.10.2014	64%	Gorshenin Institute
01.11.2014	64%	Rating
01.12.2014	73%	Deutsche Welle
01.02.2015	47%	KIIS
01.03.2015	52%	Razumkov Centre
01.06.2015	67%	Pew Research Center
01.01.2016	59%	Rating
01.05.2016	46%	KIIS
01.09.2016	49%	KIIS
01.04.2017	53%	IRI & Rating
01.09.2017	52%	IRI & Rating
01.03.2018	52%	IRI & Rating
01.06.2018	52%	Rating
01.09.2018	58%	Razumkov Centre
01.12.2018	53%	IRI & Rating
01.12.2019	64%	Razumkov Centre
01.01.2020	64%	IKDIF
01.02.2020	52%	KIIS
01.06.2021	52%	KIIS
01.08.2021	64%	Rating
01.12.2021	67%	KIIS
01.04.2022	91%	Rating
01.06.2022	87%	Rating
01.07.2022	81%	KIIS
01.10.2022	86%	Rating
01.01.2023	92%	National Democratic Institute

Zdroj: data adaptovaná autorem z daných zdrojů. Odkazy na průzkumy veřejných mínění jsou v sekci přílohy.

3.3 Fáze vývoje bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a EU

Tato kapitola bude mapovat samotnou integraci Ukrajiny do bezpečnostního společenství EU, po tom, co byly splněny všechny předpoklady pro tento vývoj. Ve třetí části vývoje pak práce stanoví, k jaké míře integraci Ukrajiny do tohoto bezpečnostního společenství dochází.

3.3.1 První fáze: vznikající bezpečnostní společenství mezi Ukrajinou a EU

Tato část se zabývá fází, ve které se poprvé objevují první definiční vlastnosti bezpečnostního společenství. Jak bylo zmíněno již v teoretické části práce, ve vznikajícím bezpečnostním společenství lze pozorovat minimální definiční vlastnosti, avšak obyvatelé států si udržují spolehlivá očekávání mírových změn. Adler a Barnett (1998) ve své knize argumentují, že existuje mnoho možných spouštěcích mechanismů, které iniciují toto počáteční hledání a touhu vytvořit instituce nebo organizace, které by uspořádaly a podpořily jejich vztahy. Jedním jsou společné bezpečnostní hrozby, to platí i pro případ Ukrajiny. Toto spolehlivé očekávání mírových změn v důsledku vlastního ohrožení, které bylo iniciátorem této fáze, bylo již potvrzeno v minulé podkapitole *Spolehlivé očekávání mírové změny na Ukrajině*.

Ještě více než měsíc před samotnou Ruskou invazí. Joseph Borell, Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, prohlásil, že tváří v tvář ruským hrozbám musí Evropská unie zůstat pevná, jednotná a jednat (EEAS, 2022). Katalyzátory pro vytvoření bezpečnostního společenství obvykle vycházejí jak z materiálních, tak z normativních základů. Tyto faktory mohou zahrnovat náhlé změny v poměru vojenských sil, dramatické události, které mění fyzické struktury, vnímání a postoje, spolu s novými přístupy k politické organizaci. Kromě toho mohou hrát roli procesy na nadnárodní, domácí nebo mezinárodní úrovni, které podporují společné zájmy (Adler & Barnett, 1998).

V této fázi, kdy je již jasně stanovená společná hrozba dvou sblížujících se aktérů, v tomto případě Ukrajiny a EU, vlády začínají zvažovat, jak by mohly koordinovat své vztahy, aby zvýšily vzájemnou bezpečnost, snížily transakční náklady spojené s výměnou, nebo podpořily další výměny a interakce (Adler & Barnett, 1998). V souladu s tímto Adler a Barnett očekávají různé diplomatické, bilaterální a multilaterální výměny, které mají určit úroveň a rozsah spolupráce, které by bylo možné dosáhnout (Adler & Barnett, 1998). Jako počáteční návrh na tento rozsah bližší spolupráce stanovuje tato práce ukrajinskou žádost o členství v EU dne 28. února 2022, tedy 4 dny po Ruské invazi na Ukrajinu. To bylo rovněž vyvrcholením

spolehlivého očekávání mírové změny. Komise předložila své stanovisko k žádosti v červnu 2022 a ve stejném měsíci byl Ukrajině udělen status kandidátské země EU všemi členskými státy EU, tím bylo spolehlivé očekávání mírové změny institucionalizováno. Tato institucionalizace se pak dále prohlubuje a upevňuje další spoluprací.

Jak píše Adler a Barnett (1998), za účelem prohloubení a rozšíření vzájemných vztahů, podpory spolupráce a monitoringu v případě nedostatku důvěry budou státy často zřizovat organizace a instituce, které mohou sledovat, zda zúčastněné státy dodržují své smlouvy a závazky. Pro tyto účely zřídila Evropská komise nástroj The Ukraine Facility, ta se kromě koordinace finanční pomoci Ukrajině zaměřuje na nová opatření pomoci, která pomohou Ukrajině sladit se s právními předpisy EU a provést reformy nezbytné na její cestě k přistoupení k EU. Tento nástroj poskytuje technickou pomoc orgánům na celostátní, regionální a místní úrovni i organizacím občanské společnosti. Evropská komise se mimo jiné snaží tímto nástrojem chránit finanční zájmy EU bojem proti podvodům, korupci a střetu zájmů. Specializovaný výbor pro audit, který funguje v rámci tohoto nástroje, je Komisi nápomocen tím, že pravidelně podává zprávy o finančních prostředcích vynaložených na dosažení cílů nástroje (European Commission, 2023).

V této fázi můžeme tedy pozorovat, že mezi EU a Ukrajinou existuje dynamická a prospěšná vazba, a stejně tak mezi jejich společnostmi. Dochází k rozvoji společenských institucí a organizací zaměřených na snižování transakčních nákladů a potenciálem pro vznik vzájemné důvěry. EU jako velmi silný ekonomický blok hraje klíčovou roli při usnadňování a stabilizaci této fáze. Jak píše Adler a Barnett (1998), je tomu tak proto, že pouze takové subjekty jsou obvykle schopny nabídnout potřebné vedení, bezpečnost, materiální výhody a vedení, které jsou často zapotřebí.

3.3.2 Druhá fáze: rostoucí bezpečnostní společenství mezi Ukrajinou a EU

Tato část se zabývá fází vývoje bezpečnostního společenství, které roste a upevňuje své vazby. Druhá fáze je charakterizována rozvojem transakčních hustších sítí a vytvářením nových institucí a organizací, které znamenají posílení vojenské spolupráce nebo snížení vnímání ohrožení ze strany ostatních. Zahrnuje také kognitivní rámce, který podporují společné vize a akce, čímž se prohlubuje vzájemná důvěra a podporuje se rozvoj kolektivních identit, které podporují spolehlivá očekávání mírových změn. (Adler & Barnett, 1998)

Na úrovni interakce se rozšiřují a posilují různé komunikační cesty přítomné v počáteční fázi, což vede k hlubšímu začlenění států a jejich společností do komplexní sítě vztahů, které jsou běžně vnímány jako přátelství (Adler & Barnett, 1998). První výsledky tohoto partnerství mezi EU a Ukrajinou jsou již patrné. Ukrajínští vědci a občané se například účastní důležitých programů EU pro výzkum, inovace a vzdělávání v rámci programů Horizon Europe a Erasmus. Jak píše Adler a Barnett (1998), kulturní, politická, sociální a ideologická homogenita může vést k větší interakci a sdružování a k rozvoji nových organizací a institucí. Může dokonce vyvolat touhu a samotné očekávání, že je možné vytvořit bezpečnostní společenství se závazky.

Nedávno se Ukrajina také připojila k programu jednotného trhu, Single Market programme, a k Connecting Europe Facility. Účast v tomto programu poskytne podporu ukrajinským malým a středním podnikům (SMEs), usnadní jejich přístup na trhy EU a podpoří příznivé podnikatelské prostředí, udržitelný růst a internacionalizaci (European Commission, 2023).

Mihalka (2005) poznamenává, že státy často navazují těsné bezpečnostní vztahy nejen kvůli společné obraně proti společným hrozbám, ale také proto, aby posílily své institucionální a nadnárodní vazby, využily specifických snah o větší materiální pokrok v oblastech, jako je ekonomika, životní prostředí, zdraví a lidská práva, a prosazovaly koncept kooperativní bezpečnosti. Nedávno se například Ukrajina také připojila k programu jednotného trhu, Single Market programme, a k Connecting Europe Facility. Účast v tomto programu poskytne podporu ukrajinským malým a středním podnikům (SMEs), usnadní jejich přístup na trhy EU a podpoří příznivé podnikatelské prostředí, udržitelný růst a internacionalizaci (European Commission, 2023).

Přestože tyto funkční organizace mohou přispět k podpoře vzájemné důvěry, hledáme jak primární mechanismy, jimiž se tato důvěra vytváří, tak její důkazy ve změnách v organizaci a produkci bezpečnosti. Tyto snahy se snaží Evropská unie maximalizovat v přímě pomoci Ukrajině. Finanční pomoc EU a členských států Ukrajině byla k lednu 2024 přibližně 71 miliard eur na vojenskou, finanční, humanitární a nouzovou pomoc. Pokud se přidá 17 miliard eur z fondů EU na pomoc ukrajinským uprchlíkům v členských státech, celková podpora EU překročuje 88 miliard eur. V letech 2022 a 2023 společně EU, její členské státy a evropské finanční instituce slíbily Ukrajině 43,3 miliardy eur ve finanční, humanitární a nouzové pomoci, včetně 11,5 miliardy eur poskytnutých nebo garantovaných rozpočtem EU v roce 2022 a 18 miliard eur finanční pomoci EU pro rok 2023 (ve formě výhodných půjček) a 12,2 miliardy eur od členských států. V únoru 2024 schválili lídři EU novou finanční pomoc ve výši 50

miliard eur (33 miliard eur ve formě půjček a 17 miliard eur ve formě grantů) na období 2024-2027. EU také koordinuje dodávky materiální nouzové pomoci na Ukrajinu a podniká kroky, aby umožnila použití finančních výnosů ze zamrazených ruských aktiv na podporu rekonstrukce Ukrajiny (Archick).

Co se samotné vojenské pomoci týče, prostřednictvím svého Evropského mírového nástroje (EPF) se EU zavázala financovat vojenskou pomoc pro Ukrajinu ve výši 6,1 miliardy eur, včetně 3,1 miliardy eur na zbraně a zbraňové systémy, 380 milionů eur na výstroj a 2 miliardy eur na poskytnutí milionu kusů dělostřelecké munice Ukrajině (buď ze zásob členských států, nebo prostřednictvím společného nákupu). EU také zřídila výcvikovou misi pro ozbrojené síly Ukrajiny. K lednu 2024 odhaduje EU, že bilaterální vojenská podpora Ukrajiny členskými státy je kolem 22 miliard eur (Archick).

K výrazné koordinaci došlo při snaze omezit Rusko finančně, v podobě extenzivních sankčních balíčků. Od února 2022 Evropská unie uvalila na Rusko 13 balíčků sankcí neboli restriktivních opatření, jejichž cílem je snížit schopnost Ruska financovat válku proti Ukrajině. Uvalení sankcí vyžaduje jednomyslnost mezi členskými státy EU. Celkem se nyní omezující opatření EU týkající se akcí narušujících nebo ohrožujících územní celistvost, suverenitu a nezávislost Ukrajiny vztahují na více než 2000 jednotlivců a subjektů. Dále došlo k omezení transakcí s ruskou centrální bankou a blokování přístupu k jejím rezervám, uvalení omezení na dluhopisy a kapitálové podíly určitých bank a společností, zákaz transakcí s určitými ruskými státními vojensko-průmyslovými podniky, odpojení 10 předních ruských finančních institucí včetně Sberbank, největší ruské banky, od SWIFT, rozšíření kontrol vývozu zboží a technologií dvojího užití, zákaz určitých vývozů v leteckém, námořním a technologickém sektoru a vývoz motorů pro drony a luxusního zboží do Ruska, zakázání dovozu oceli, alkoholických nápojů, mořských plodů, zlata, diamantů a dalších produktů z Ruska, uzavření vzdušného prostoru, námořních přístavů a silnic EU pro ruské provozovatele, pozastavení vysílacích činností 13 ruských mediálních outletů (včetně jejich dceřiných společností) (Council of the European Union, 2024).

Je však třeba brát na vědomí, že závislost EU na ruské energii činí cílení na energetický sektor Ruska obtížným. EU nezakázala dovoz ruského zemního plynu, ale sankce zahrnují zakázání většiny dovozů ruské ropy a ropných produktů (týká se přibližně 90 procent dovozu ruské ropy), s výjimkou ropy dodávané potrubím, zákaz poskytování služeb přepravy ropy společnostmi EU, kromě ruské ropy a ropných produktů prodávaných do zemí mimo EU za nebo pod dohodnutými cenovými stropy (zavedenými ve spolupráci s koalici cenových stropů

skupiny G7 za účelem snížení příjmů Ruska z ropy a zároveň udržení stability globálních energetických trhů), zákaz vývozu technologií pro rafinaci ropy, zakázání dovozu ruského uhlí. V červnu 2023 EU schválila nástroj proti obcházení sankcí, aby bojovala proti vyhýbání se sankcím v jiných zemích. V prosinci 2023 EU souhlasila s opatřeními k dalšímu omezení obcházení sankcí a k přísnějšímu provádění cenového stropu na ropu (Council of the European Union, 2024).

Rozsáhlý vzorec sítí v této fázi reprezentuje postupná integrace Ukrajiny do ekonomických struktur EU, sociální programy spojující jejich obyvatele a multilaterální pomoc koordinovaná pod záštitou EU. EU jako silný ekonomický blok států nebo zůstává důležitá pro stabilizaci a podporu při budování a udržování této sítě. Tato síť pak nadále prohlubuje a upevňuje důvěru, vznikající společnou identitu a spolehlivé očekávání mírové změny (Adler & Barnett, 1998).

3.3.3 Třetí fáze: vztah zralého bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a EU

Tato fáze se zabývá povahou zralého bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a EU. V této fázi Ukrajina sdílí s EU identitu, má spolehlivá očekávání mírové změny. Toto očekávání je zároveň již silně institucionalizováno v domácím i nadnárodním prostředí, vzniká tak bezpečnostní společenství. Ačkoliv je Ukrajina z důvodu velké materiální investice EU do jejich struktur monitorována, institucionalizace jejich vztahu ukazuje silnou úroveň důvěry, společné identity a sdílené vize budoucnosti, čehož jsou přístupová jednání důkazem.

U této fáze je nyní klíčové rozlišit, zda se jedná o volně vázanou nebo těsně vázanou formu uspořádání bezpečnostního společenství. Jak bylo již popsáno, Ukrajina a EU sdílejí pozitivní identifikaci a podporují podobný životní styl. Zapojují se prostřednictvím různých mechanismů do interakce, která posiluje a udržuje bezpečnostní společenství. Existuje neformální řídicí struktura zakořeněná ve sdílených významech a jednotné identitě. Adler a Barnett (1998) rovněž uvádí, že mohou dále existovat protichůdné zájmy, neshody a nerovná jednání, nebo existuje mezi státy předpokládaná míra zdrženlivosti, je však logické, že existence těchto možných neshod není vidět, aby nebyl narušen mediální obraz spolupráce. Tato práce se tak nebude těmito neshodami zabývat, protože je otázkou, do jaké míry se dostupné informace vypuštěné do mediálního prostoru zakládají na pravdě. Mezi hlavní indikátory volně

vázané bezpečnostního společenství se pak řadí multilateralismus, kooperace v rámci vojenského plánování, společná definice ohrožení a společný diskurz (Adler & Barnett, 1998).

Jak píše Barnett a Adler o multilateralismu ve volně vázaném bezpečnostním společenství, rozhodovací postupy, řešení konfliktů a procesy rozhodování o konfliktech tu jsou pravděpodobně konsenzuálnější než v jiných typech mezistátních vztahů. Můžeme vidět, že obhajoba účinného multilateralismu je základním kamenem zahraniční politiky EU od Evropské bezpečnostní strategie (ESS) z roku 2003, která byla znovu zdůrazněna a posílena v Evropské globální strategii (EGS) z roku 2016. EU si přeje posílení mezinárodního systému, silnější multilaterální zapojení širokého spektra zemí a spolehlivější řád založený na pravidlech (Balazs, 2016).

Rovněž veškerá výše zmíněná přímá materiální a finanční pomoc Ukrajině je z povahy věci dodávána na multilaterální platformě, jelikož ji v rámci nástroje EPF schvaluje Rada Evropy. Zde by bylo vhodné poznamenat, že k v březnu 2024 byla finanční pomoc doplněna další transakcí ve výši 5 miliard eur prostřednictvím fondu Ukraine Assistance Fund, který funguje v rámci EPF (Mills, 2024).

K multilaterální platformě, která se na rozdíl od EPF zaměřuje pouze na vojenskou materiální pomoc, na jejímž fungování se EU aktivně podílí, se řadí Ukraine Defense Contact Group (také známá jako Ramstein group). Jde o alianci 56 zemí (všech 32 členských států NATO a 24 dalších zemí) a Evropské unie, která podporuje obranu Ukrajiny vysláním vojenského vybavení. Skupina koordinuje probíhající poskytování vojenské pomoci na měsíčních setkáních. 26. dubna 2022 se uskutečnilo první setkání 41 zemí a v době setkání 14. února 2023 čítala koalice 54 zemí (Seligman & McLeary, 2023).

Pro přispívání ke zvyšování vojenských schopností ukrajinských ozbrojených sil účinně vést vojenské operace, aby Ukrajina mohla bránit svou územní celistvost v rámci svých mezinárodně uznaných hranic, účinně uplatňovat svou svrchovanost a chránit civilní obyvatelstvo byla dále zřízena Evropskou radou mise EUMAM (European Union Military Assistance Mission in support of Ukraine). Ta aktuálně zajišťuje individuální, kolektivní a specializovaný výcvik ukrajinských ozbrojených sil, včetně sil územní obrany, a koordinuje činnost členských států podporujících poskytování výcviku. Je nutné poznamenat že i většina dodané vojenské pomoci, kterou se jednotlivé státy rozhodly od začátku roku 2022 dodat, byla koordinovaná Evropskou komisí a jejími orgány, především pak velitelstvím Military Planning and Conduct Capability (MPCC), které spadá pod Společnou bezpečnostní a obrannou politiku

(CSDP) (European Council, 2022). Aby byla materiální vojenská pomoc ze strany EU udržitelná, EU rovněž vydala v přímě reakci na Ruskou invazi na Ukrajinu v březnu 2024 novou strategii, s názvem European Defence Industrial Strategy (EDIS). Ta stanovuje jasnou a dlouhodobou vizi pro dosažení připravenosti obranného průmyslu v Evropské unii. Jako první a ústřední prostředek k naplnění strategie potom Evropská komise předložila legislativní návrh evropského programu European Defence Industry Programme (EDIP) a rámec opatření k zajištění včasné dostupnosti a dodávek obranných produktů (European Commission). Tyto společné aktivity a koordinace na společných platformách odráží normativní diskurz a normy bezpečnostního společenství při společné snaze zajistit bezpečí.

Výrazným společným setkáním byl EU–Ukraine Summit, který se konal v únoru 2023 v Kyjevě na Ukrajině. Byl oficiálně věnován bilaterálním vztahům Evropské unie a Ukrajinu ve světle ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022. Další platformou pro pravidelné setkávání je pak EU-Ukraine Association Council, který funguje v rámci přístupových jednání. Podle oficiálních společných prohlášení je však patrné, že koordinace aktivit spojených s bezpečnostní situací na Ukrajině je jedním s hlavních témat těchto setkání (European Council, 2024). V kontextu současných mezinárodních vztahů a dynamiky globální politiky může tato podpora ze strany EU pro Ukrajinu být považována za příklad efektivního multilateralismu, který je založený na principu solidarity a kooperace. Tímto způsobem Ukrajina a EU demonstrují schopnost adaptace na měnící se bezpečnostní výzvy a zároveň si udržují integritu a jednotu v rámci svých společných hodnot a cílů, můžeme tedy tvrdit, že integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské unie dosahuje definičních vlastností zralého volně vázaného bezpečnostního společenství, což zodpovídá třetí položenou výzkumnou otázku, zda-li je Ukrajina členem bezpečnostního společenství Evropské unie. Tyto aspekty jsou klíčové pro udržení a další rozvoj volně vázaného bezpečnostního společenství, které je flexibilní, ale zároveň poměrně odolné vůči externím i interním hrozbám.

Jak již bylo popsáno v teoretické části práce, mezi hlavní indikátory těsně propojeného bezpečnostního společenství se pak řadí kolektivní obrana, koordinace politik proti vnitřním hrozbám, volný pohyb populace, internacionalizace autority a multiperspektivní politika, kdy je vláda sdílená na supranacionální úrovni (Adler & Barnett, 1998). Ukrajina a EU se ale neangažují v kolektivní obraně ve smyslu, jaký předpokládá koncept zralého těsně propojeného bezpečnostního společenství. Ačkoliv EU podporuje Ukrajinu vojensky a ekonomicky, neexistuje formalizovaný obranný pakt, který by zavazoval EU k automatické vojenské reakci na obranu Ukrajiny v případě vnějšího útoku. To se však v budoucnu může změnit případným

vstupem Ukrajiny do EU, Lisabonská smlouva totiž zahrnuje ustanovení o kolektivní obraně (článek 42 odst. 7 Smlouvy o Evropské unii) s pravidly Společné bezpečnostní a obranné politiky Evropské unie. Když se některý členský stát EU na svém území stane cílem ozbrojené agrese, ostatní členské státy EU mu musí pomoci všemi dostupnými prostředky (EUR-Lex, 2021). Jedním z klíčových aspektů těsně propojeného bezpečnostního společenství je také přechod pravomoci použít sílu z jednotlivých států na kolektivní skupinu. V případě vztahu EU a Ukrajiny zůstává pravomoc použít vojenskou sílu a rozhodování o obranné politice striktně v rukou jednotlivých státních aktérů. Ukrajina, ačkoliv úzce spolupracuje s EU, si plně zachovává svou suverenitu v rozhodování o vlastní obraně a bezpečnostní politice. Z hlediska volného pohybu populace a multiperspektivní politiky také Ukrajina a EU nevykazují plné znaky těsně propojeného bezpečnostního společenství. Přestože byl například zaveden bezvízový režim, což usnadňuje cestování ukrajinských občanů do států EU, právní a politické rámce zůstávají odlišné a na sobě nezávislé (Rosina, 2024).

4 Závěr

Tato bakalářská práce se zaměřila na otestování míry integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské unie pomocí analýzy reálných vzorců mezistátní interakce, které odpovídají teoretickým předpokladům stanoveným Adlerem a Barnettem, kteří spojují koncept bezpečnostního společenství s hlavním proudem konstruktivistické teorie. Jde o jasně strukturovaný heuristický návod, podle kterého bylo při této analýze postupováno. Předložený rámec, který tato práce při analýze využila, těží z toho nejlepšího z Deutschovy původní konceptualizace a napravuje její nedostatky tím, že využívá čtyři desetiletí podstatných poznatků ze sociologické teorie a teorie mezinárodních vztahů a různých empirických studií, které byly založeny na konceptu bezpečnostních komunit. Kromě čerpání z primárních a sekundárních zdrojů práce využila data průzkumů veřejného mínění pro testování očekávání mírové změny. Evropská unie poskytuje jako bezpečnostní společenství platformu a prostředky k řešení konfliktu na Ukrajině a integruje Ukrajinu do vlastní struktury bezpečnostního společenství. První část analytické části práce pomohla pochopit regionální dynamiku nutnou k pochopení kontextu konfliktu na Ukrajině tak, jak k němu přistupují klíčový siloví aktéři v regionu, tedy Rusko a samotná EU. Následně práce v dalších dvou částech analytické části práce využila teoretický rámec podle Adlera a Barnetta, což umožnilo vysvětlit evoluční dynamiku vztahů mezi Evropskou unií a Ukrajinou, mezi kterými vzniká bezpečnostní společenství.

První výzkumná otázka „Jak Evropská unie chápe rozšiřování svého bezpečnostního společenství?“ byla za pomoci komparativní analýzy zodpovězena tak, že přístup EU je nejlépe chápán jako liberálně institucionalistický (nebo konstruktivistický). Tento pohled byl komparovaný s ruským pohledem, který se zdá být v souladu s klasickým realismem a tradiční mocenskou politikou. EU tak považuje rozšíření svojí bezpečnostní komunity na východ po skončení studené války za velký úspěch pro stabilitu a demokracii v Evropě, Rusko to vnímá jako zásadní chybu a ohrožení vlastní bezpečnosti. To zodpovídá otázku, jak Evropská unie chápe rozšiřování svého bezpečnostního společenství a pomáhá lépe chápat dynamiku vztahů při rozšiřování bezpečnostního společenství Evropské unie.

Druhá otázka „Je válka nebo společná hrozba dostatečnou nebo nutnou podmínkou pro to, aby měla Ukrajina zájem o vznik bezpečnostního společenství?“ byla zodpovězena prostřednictvím dat, která byla adaptována a operacionalizována autorem práce tak, že naznačují že válka nebo vnější hrozba opravdu byly a jsou významnými hybateli ve formování

bezpečnostního společenství, neboť vedou k vyhledávání ochrany a podpory zvenčí a podpoře očekávání mírové změny v podobě Ukrajinské veřejné podpory pro integraci Ukrajiny do EU. Je však třeba dodat, že ačkoliv zjištěný vztah vykazuje silnou korelaci, nepotvrzuje kauzální příčinu. V případě Ukrajiny mohlo zvýšené vnější nebezpečí a nestabilita posílit přesvědčení, že vztahy s EU nabízejí cestu k větším bezpečnostním zárukám a mírové budoucnosti, a to prostřednictvím politických, hospodářských a sociálních reforem, které jsou s procesem integrace spojeny. Takže v tomto případě, válka a vnější hrozby nejenže podnítily zájem o bezpečnostní společenství, ale zároveň vyvolaly v ukrajinské společnosti hlubší přesvědčení o nutnosti mírových změn, které integrace s EU představuje a slibuje. Z těchto důvodů lze tvrdit, že ukrajinská veřejnost nejenže vykazuje podporu evropské integrace v době svého ohrožení, ale tato podpora také naznačuje spolehlivé očekávání mírového vývoje. Ve světle teorie bezpečnostního společenství je toto znamení vůle Ukrajinců být součástí širšího společenství, které sdílí demokratické hodnoty, zákonodárství politickou kulturu, a strukturu kolektivní obrany, což jsou klíčové aspekty pro udržení míru a prevenci konfliktů. To zodpovídá druhou předloženou výzkumnou otázku, inspirovanou Deutschovou hypotézou, že válka nebo společná hrozba je dostatečnou nebo nutnou podmínkou pro to, aby měla Ukrajina zájem o integraci do bezpečnostního společenství Evropské unie.

Odpověď na třetí otázku „Je Ukrajina podle vzoru teorie Adlera a Barnetta součástí bezpečnostního společenství Evropské unie?“ byla konstruována touto analytickou prací jako celkem, protože v případě vzniku bezpečnostního společenství jde o dlouhý, postupně se budující až evoluční vývoj. Vztah mezi Ukrajinou a Evropskou unií, přestože je charakterizován mnoha formami spolupráce a podpory, nedosahuje úrovně těsně propojeného bezpečnostního společenství podle kritérií Adlera a Barnetta. Různorodé formy spolupráce a interakce mezi Ukrajinou a EU, zdůrazňující koordinaci a podporu ve vojenském a bezpečnostním sektoru, však jasně odpovídají charakteristikám volně vázaného bezpečnostního společenství, jak je popisují Adler a Barnett. Zapojení různých platforem a mechanismů umožňuje členům tohoto společenství podílet se na řešení konfliktu na Ukrajině na základě vzájemné důvěry a uznání společných bezpečnostních zájmů. To vede k posílení kapacit, kooperaci a odpovědi na ohrožení, což výrazně přispívá k dlouhodobému cíli udržení míru a stability v regionu, do jehož struktur se Ukrajina postupně integruje. Ukrajina je tak členem bezpečnostního společenství Evropské unie, ale aktuálně pouze ve formě zralého volně vázaného bezpečnostního společenství, což odpovídá na třetí položenou výzkumnou otázku.

V závěru lze tedy konstatovat, že ačkoliv integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské unie postupuje, dosud nebylo dosaženo úrovně zralého těsně vázaného společenství. Ukrajinská veřejnost vykazuje podporu evropské integraci, která naznačuje spolehlivé očekávání mírové změny a vůli být součástí širšího společenství, sdílejícího klíčové hodnoty pro udržení míru a prevenci konfliktů.

4.1 Zhodnocení vhodnosti literatury a její rezervy při aplikaci

Adlerova a Barnettova (1998) průkopnická kniha je pravděpodobně nejznámější vědeckou prací mezi dalšími, které spojují koncept bezpečnostního společenství s hlavním proudem konstruktivistické teorie. (Risse-Kappen, 1996; Cronin, 1999; Wendt, 1999; Bially Mattern, 2005). Zatímco teorie předpokládá budování důvěry a společné identity, v praxi může být Ukrajina konfrontována vnitřními tlaky obou subjektů (EU a Ruska). Tato teorie nemusí plně zohledňovat vnitřní politické a sociální rozpory v zemi, která se snaží integrovat do bezpečnostního společenství, stejně tak může dojít k rozporům v samotné Evropské unii. Může dojít k rozporům mezi teoretickými očekáváními a praktickou realizací. Potencionální vývoj můžou ovlivnit faktory, jako je váhání některých členských států Evropské unie, jejich vnitřních politických frakcí nebo rozdílné názory jejich veřejností na rozšiřování EU. To může zpomalit nebo komplikovat tento proces, například kvůli geopolitickým tlakům nebo obavám z bezpečnostních rizik, politickým nebo sociálním rozporům. Stejně tak může být proces integrace do bezpečnostního společenství Evropské unie narušen samotnou Rusko-ukrajinskou válkou, potažmo jejím vývojem ve prospěch Ruska. Proces integrace může být navíc ovlivněn vnějšími faktory, jako jsou mezinárodní konflikty nebo ekonomické krize, které mohou změnit priority a schopnosti Evropské unie angažovat se v dlouhodobých integračních procesech. Toto ukazuje na potřebu flexibilního přístupu v aplikaci teoretických modelů na dynamické mezinárodní scénáře. Zatímco teorie Adlera a Barnetta poskytuje cenný teoretický rámec pro analýzu integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství EU, je nezbytné přizpůsobit teoretickou architekturu realitě a očekávat, že praktické aplikace teorie budou vyžadovat kompromisy a adaptace vzhledem k neustále se měnícímu mezinárodnímu prostředí. Pro potřeby této práce je vhodné vzít v potaz, že přestože teorie nabízí robustní nástroj pro analýzu, v praxi se můžeme setkat s řadou překážek, které mohou teoretické modely Adlera a Barnetta komplikovat. Výzvou je rozdíl mezi teoretickými ideály a reálpolitickými podmínkami, kde geopolitické zájmy, ekonomické faktory a vnitřní politická dynamika mohou ovlivnit rozhodovací procesy jednotlivých států.

Ačkoliv ve svém díle Adler a Barnett (1998) vynaložili značné úsilí na nové vymezení teoretického rámce a počet případových studií se v posledních letech rozšiřuje, většina analýz nedělá nic jiného, než že mapuje, jak mezistátní válka jako reálná alternativa zahraniční politiky zmizela či nezmizela z diskurzu v daném regionu (Tusicisny, 2007). Zaměřují se na elity a neberou důsledně v úvahu širokou veřejnost, což může být limitací i této práce, která se to snažila do omezené míry vynahradit zakomponováním kvalitativní analýzy dostupných dat, které ukazují zvýšenou touhu po integraci v době ohrožení a implikují narůstající očekávání mírové změny. Jak konstatuje Simon Koschut ve své práci *Regional order and peaceful change: Security communities as a via media in international relations theory* (2014), ne všechny nedávné vědecké práce o bezpečnostních komunitách jsou přísně konstruktivistické. Například Väyrynen (2000) staví koncept bezpečnostní společnosti do kontrastu s konceptem stabilního míru a kritizuje konstruktivistický výzkum za jeho omezenou pozornost věnovanou materiálním podmínkám bezpečnostních komunit. Mouritzen (2001) tvrdí, že bezpečnostní společnosti mohou iniciovat jak státní, tak nestátní aktéři. Wiberg (2003) konstatuje, že bezpečnostní společnosti „se vyvíjejí z vojenských aliancí založených na společných hrozbách“. Buzan a Wæver (2003) tento koncept zahrnují do své studie o regionálních bezpečnostních komplexech. Nathan (2006), Tusicisny (2007) a Roe (1999) zdůrazňují význam domácích faktorů pro udržení bezpečnostního společenství. V poslední době někteří vědci spojují koncept bezpečnostního společenství s „obratem k praxi“ (Adler a Greve, 2009; Bjola a Kornprobst, 2007; Pouliot, 2008) a „obratem k emocím“ (Koschut, 2013) v mezinárodních vztazích. Ačkoliv by zakomponování těchto přístupů do této práce mohlo podpořit a upevnit argumentaci při odpovídání na předložené výzkumné otázky, převyšuje to její limity, které jsou omezeny na rozsah bakalářské práce.

4.2 Možnosti dalšího výzkumu

Další výzkum na téma role Evropské unie v řešení ukrajinského konfliktu by mohl podrobněji prozkoumat, jak se mění vnímání a postoj Ukrajiny a jejích obyvatel k EU a jejím členským státům v průběhu času, což by mohlo poskytnout hlubší porozumění dynamice integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské unie. Také by bylo užitečné zkoumat, jak různé politiky Evropské unie ovlivňují domácí politické a bezpečnostní rozhodování, zejména v kontextu vnějších hrozeb a konfliktu na Ukrajině. Výzkum by dále posoudit, jak se mění vzájemná důvěra a společná identita mezi Ukrajinou a členskými státy EU, což je klíčové pro hlubší integraci do bezpečnostního společenství. To zahrnuje hlubší analýzu sociálních,

ekonomických a politických transakcí, které formují tyto vztahy. Kvantitativní a kvalitativní data z průzkumů veřejného mínění, rozhovory s politickými a bezpečnostními analytiky a případové studie konkrétních interakcí by mohly poskytnout užitečné informace. Navíc by bylo vhodné prozkoumat dopady globálních a regionálních změn na bezpečnostní spolupráci mezi EU a Ukrajinou, včetně vlivu nově vznikajících technologií a kybernetické bezpečnosti na mezinárodní bezpečnostní politiky a strategie. Tento přístup by mohl vést k novým doporučením pro zlepšení efektivity a reaktivity EU v její zahraniční a bezpečnostní politice vůči Ukrajině a jiným sousedním státům. Tato témata by mohla přispět k lepšímu porozumění složitosti a multidimenzionality Evropského bezpečnostního společenství a jeho schopnosti adaptovat se a reagovat na proměnlivé mezinárodní prostředí.

Prameny a literatura

- Adler, E., & Barnett, M. (1994). *Pluralistic Security Communities: Past, Present, Future* [Working Paper on Regional Security]. University of Wisconsin.
- Adler, E., Barnett, M., eds. (1998). *Security Communities*. Cambridge University Press.
- Adler, E., Greve, P. (2009). When security community meets balance of power: overlapping regional mechanisms of security governance. *Review of International Studies* 35(1): 59–84.
- Anderson, Benedict (1990). *Imagined Communities*. Verso
- Archick, K. (2023). Russia's War against Ukraine: European Union Responses and U.S.-EU Relations, 1, 1-4. Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897>
- Balazs, U. (2016). *Conclusion – Pathways for an Improved Multilateral EU Action, in The EU Global Strategy: Going beyond effective multilateralism?* European Policy Centre and Egmont Institute
- Bátorá, J., & Navrátil, M. (2016). Extending the EU's security community amidst conflict: The case of Ukraine. *External governance As security community building: The limits and potential of the European neighbourhood policy*, 19-48.
- Bellamy, Alex. (2004). *Security Communities and Their Neighbours: Regional Fortresses or Global Integrators?* Palgrave Macmillan.
- Bially Mattern, J. (2005). *Ordering International Politics: Identity, Crisis and Representational Force*. Routledge.
- Bjola, C., Kornprobst, M. (2007). Security communities and the habitus of restraint: Germany and the United States on Iraq. *Review of International Studies* 33(2): 285–305.
- Bruce D. Berkowitz. (1982). From National Development to Global Community: Essays in Honor of Karl W. Deutsch. Edited By Richard L. Merritt and Bruce M. Russett. Boston. *American Political Science Review*, 76, 956-956.
- Buzan, B. and Wæver, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge University Press.
- Cronin, B. (1999). *Community under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation*. Columbia University Press.

- Deutsch, K., A. Burrell, S., A. Kann, R., Lee, Jr., M., Lichterman, M., E. Lindgren, R., L. Loewenheim, F., & Van Wagenen, R. (1957). *Political Community and the North Atlantic Area* (1st ed.). Princeton University Press.
- Duleba, A., Benčand, V., Bilčík, V. (2012). *Policy impact of the eastern partnership on Ukraine*. Research Centre of the Slovak Policy Association.
- E. Nolan, J. (1994). *Global Engagement: Cooperation and Security in the 21st Century* (1st ed.). DC: The Brookings Institution.
- EEAS. (2022). *EU-Ukraine relations – factsheet*. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-ukraine-relations-factsheet_en
- EEAS. (2022). *Faced with Russian threats, the European Union must stay firm, united and act*. HR/VP Blog. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/node/109549_fr?s=86
- ESS Implementation Report. (2008). *Report on the Implementation of the European Security Strategy - Providing Security in a Changing World*. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/reports/104630.pdf
- EUR-Lex. (2021). Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM:collective_defence
- European Commission. (2023). *Support actions for Ukraine*. Dostupné z: https://single-market-economy.ec.europa.eu/support-actions-ukraine_en
- European Commission. (2023). *The Ukraine Facility*. Dostupné z: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_en
- European Commission. (2024). *First ever defence industrial strategy and a new defence industry programme to enhance Europe's readiness and security*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_1321
- European Commission. (2017). *Press release: EU-Ukraine Association Agreement fully enters into force*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_3045
- European Council. (2022) *Ukraine: EU sets up a military assistance mission to further support the Ukrainian Armed Forces*. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/17/ukraine-eu-sets-up-a-military-assistance-mission-to-further-support-the-ukrainian-armed-forces/>
- European Council. (2024). *Joint press release following the 9th Association Council meeting between the EU and Ukraine*. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/03/20/joint-press-release-following-the-9th-association-council-meeting-between-the-eu-and-ukraine/>

- Foreign Affairs Council of the EU. (2015). Issues paper on relations with Russia. Brussels: Foreign Affairs Council, 19 January.
- Goffman, E. (1971). *Relations in Public* (1st ed.). Basic Books.
- Haas, E. B. (1964). *Beyond the Nation-State. Functionalism and International Organization*. Stanford University Press.
- Haas, M. (2016). *International Relations Theory: Competing Empirical Paradigms* (1st ed.). Lexington Books.
- Herz, J., (1950). Idealist internationalism and the security dilemma. *World politics*, 2 (2), 157–180.
- Charap, S. & Troitskiy, M., (2013). Russia, the West and the integration dilemma. *Survival*, 55(6), 49– 62.
- Kavalski, E. (2008). *Extending the European Security Community: Constructing Peace in the Balkans*. Tauris Academic Studies.
- Kennedy, P. (1987). *The Rise and Fall of Great Powers: Economic Change and Military Power from 1500 to 2000*. Random House.
- Koschut, S. (2013). Emotional (security) communities: the significance of emotion norms in interallied conflict management. *Review of International Studies*.
- Lake, D. A. (1996). Anarchy, Hierarchy, and the Variety of International Relations. *International Organization*, 50(1), 1–33.
- Laporte, V. (2012). *The European Union – an Expanding Security Community?* (1st ed.). EU Diplomacy Papers - College of Europe.
- Malolitneva, V. (2014). The Public Procurement System of Ukraine in the Context of the EU-Ukraine Association Agreement. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*, 9(2), 126–137.
- Mayall, J. (2005). *The shadow of Empire: the EU and the former colonial world* (1st ed.). Cambridge University Press.
- McFaul, M., Sestanovich, S., & Mearsheimer, J. J. (2014). Faulty Powers: Who Started the Ukraine Crisis? *Foreign Affairs*, 93(6), 167–178.
- Mearsheimer, J.J. (2014). Why the Ukraine crisis is the West’s fault: the liberal delusions that provoked Putin. *Foreign affairs*. 93(5), 77–89.

- Mihalka, M. (2005). Cooperative Security in the 21st Century. *Connections*, 4(4), 113–122.
- Mills, C. (2024). *Military assistance to Ukraine since the Russian invasion*. House of Commons Library. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9477/CBP-9477.pdf>
- Mission of Ukraine to the EU. (2021). *EU and Ukraine sign milestone aviation agreement*. Dostupné z: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/news/ukrayina-ta-yes-pidpisali-ugodu-pro-spilnij-aviacijnij-prostir>
- Mouritzen, H. (2001). *Security communities in the Baltic sea region: real and imagined*. *Security Dialogue* 32(3): 297–310.
- Nathan, L. (2006). Domestic instability and security communities. *European Journal of International Relations* 12(2): 275–299.
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs.
- Podolyan, O. (2010) The Role of the Identity Factor in the EU's Relations with Ukraine and the Baltic States. *Europolis, Journal of Political Science and Theory* 1(4), 44-52.
- Pouliot, V. (2008). The logic of practicality: a theory of practice of security communities. *International Organization* 62(2): 257–288.
- Rada EU. (2023). *One year of Russia's full-scale invasion and war of aggression against Ukraine, EU adopts its 13th package of economic and individual sanctions*. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/23/russia-two-years-after-the-full-scale-invasion-and-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-13th-package-of-individual-and-economic-sanctions/>
- Rieker, P., & Gjerde, K. L. (2016). The EU, Russia and the potential for dialogue – different readings of the crisis in Ukraine. *European Security*, 25(3), 304–325.
- Richard V. W. (1952). *Research in the International Organization Field: Some Notes on a Possible Focus*. Princeton, Center for Research on World Political Institutions.
- Ripsman, Norrin M. (2005). Two Stages of Transition from a Region of War to a Region of Peace: Realist Transition and Liberal Endurance. *International Studies Quarterly* 49(4): 669-93.

- Risse-Kappen, T. (1996). *Collective identity in a democratic community: the case of NATO*. In: Katzenstein PJ (ed.) *The Culture of National Security*. Columbia University Press.
- Robert Schuman Center. (2024). *Most Ukrainians now identify as Europeans: Reshaping identity in times of war*. Dostupné z: <https://blogs.eui.eu/migrationpolicycentre/most-ukrainians-now-identify-as-europeans-reshaping-identity-in-times-of-war/>
- Roe, P. (1999). The intrastate security dilemma: ethnic conflict as a ‘Tragedy’? *Journal of Peace Research* 36(2): 183–202.
- Rompuy, H. V. (2014). Statement by President of the European Council Herman Van Rompuy at the occasion of the signing ceremony of the political provisions of the Association Agreement between the European Union and Ukraine. Dostupné z: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/141733.pdf
- Rosina, M. (2024). Migration and soft power: the EU’s visa and refugee policy response to the war in Ukraine. *Policy Studies*, 45(3–4), 532–550.
- Russett, B., Antholis, W., Ember, C. R., Ember, M., & Maoz, Z. (1993). *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton University Press.
- S. Nye, J. (1971). *Peace in parts; integration and conflict in regional organization* (1st ed.). Little, Brown and Company.
- Sakwa, R., (2015). *Frontline Ukraine: crisis in the borderlands*. I.B. Tauris.
- Seligman, L. McLeary, P. (2023). The little-known group that's saving Ukraine. Politico. Dostupné z: <https://www.politico.com/news/2023/05/01/austin-defense-meetings-weapons-ukraine-00089946>
- Sewell, W. H. (1992). A Theory of Structure: Duality, Agency, and Transformation. *American Journal of Sociology*, 98(1), 1–29.
- Shaun Walker. (2013). *Vladimir Putin Offers Ukraine Financial Incentives to Stick with Russia*. The Guardian.
- Sushko, I., Belister, N., Khmara, O., Levchenkoand, K., and Sushko, O. (2012). *Implementation of action plan on visa liberalisation: A case of Ukraine. Independent monitoring findings*. Europe without barriers.
- Treaty of Amsterdam (1997). URL: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11997D/html/11997D.html>.

- Treaty of Maastricht (1992). URL: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>.
- Tuscisny, A. (2007). Security Communities and Their Values: Taking Masses Seriously. *International Political Science Review / Revue Internationale de Science Politique*, 28(4), 425–449.
- Tyshchenko, Y. (2012). *Agenda of the EU–Ukraine association as a part of association agreement preparation 2010–2011, Civil monitoring results*. Ukrainian Centre for Independent Political Research.
- Van Wageningen, R. W. (1965). The Concept of Community and the Future of the United Nations. *International Organization*, 19(3), 812–827.
- Väyrynen, R. (2000). *Stable peace through security communities: steps towards theory-building*. In: Kacowicz, A., Bar-Siman-Tov, Y., Elgström, O. and Jerneck, M. (eds). *Stable Peace Among Nations*. MD: Rowman and Littlefield, pp.108-129.
- Wæver, O. (1998). "Insecurity, Security, and Asecurity in the West European Non-War Community," v Emanuel Adler and Michael Barnett (eds)., *Security Communities*. Cambridge University Press.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge University Press.
- Wiberg, H. (2003). *A Baltic security community?*. Představeno na konferenci: ‘Deepening the Process of Integration in the Baltic Sea Region: Roles of Actors, Competition between Institutions and the Issue of Identity’, Szczecin.

Přílohy

Grafy

1. Graf. „Ukrainians’ association with European values“. Robert Schuman Center. (2024). Most Ukrainians now identify as Europeans: Reshaping identity in times of war. Dostupné z: <https://blogs.eui.eu/migrationpolicycentre/most-ukrainians-now-identify-as-europeans-reshaping-identity-in-times-of-war/>
2. Graf. Procentuální podpora veřejnosti integrace Ukrajiny do EU na Ukrajině. Přesná data a zdroje viz. 2. Tabulka. Zdroj: data adaptovaná autorem z daných zdrojů.

Tabulky

1. Tabulka. „The developement of security communities.“ In: Adler, E., Barnett, M., eds. (1998). Security Communities. Cambridge University Press. s. 38.
2. Tabulka: Procentuální podpora veřejnosti integrace Ukrajiny do EU na Ukrajině. Data jsou kalendářně vždy zaokrouhlena k prvnímu dni v daném měsíci, ve kterém probíhal jejich sběr. Zdroj: data adaptovaná autorem z daných zdrojů.

Zdroje průzkumů veřejného mínění k 2. Tabulka (data jsou z důvody přehlednosti ve zdrojích seřazena chronologicky dle data sběru):

1. International Republican Institute. (2011). Dostupné z <https://archive.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/poll-most-ukrainians-support-ukraines-accession-to-118961.html>
2. Rating. (2012). Dostupné z <http://ratinggroup.com.ua/en/products/politic/data/entry/14004/>
3. International Republican Institute. (2012). Dostupné z https://24tv.ua/ru/v_es_hotyat_53_ukraintsev_v_tamozhenniy_soyuz__28_n429597
4. Razumkov Centre. (2012). Dostupné z <https://archive.kyivpost.com/article/content/eu-ukraine-relations/poll-almost-half-of-ukrainians-back-ukraines-accession-to-eu-318650.html>
5. Rating. (2013). Dostupné z <http://www.ratinggroup.com.ua/en/products/politic/data/entry/14059/>
6. Rating. (2013). Dostupné z <https://www.pravda.com.ua/news/2013/10/16/7000106/>
7. Brookings Institution. (2013). Dostupné z <https://www.brookings.edu/articles/viktor-yanukovyich-losing-europe-and-losing-the-ukrainian-public/>
8. Sociopolis. (2014). Dostupné z <https://sociopolis.ua/uk/novyvny/novyvny-komentari/174-socio-political-january-2014/>
9. International Republican Institute. (2014). Dostupné z https://24tv.ua/ru/v_es_hotyat_53_ukraintsev_v_tamozhenniy_soyuz__28_n429597
10. GfK. (2014). Dostupné z <https://www.unian.net/multimedia/photo/304-opros-ob-otnoshenii-ukraintsev-k-es-nato-rosii.html#ad-image-2>
11. ComRes, CNN. (2014). Dostupné z <https://edition.cnn.com/2014/05/12/world/europe/ukraine-cnn-poll/>

12. Razumkov Centre. (2014). Dostupné z https://censor.net/ru/news/291636/bolee_60_ukraintsev_gotovy_podderjat_vstuplenie_v_evrosoyuz_i_svyshe_40_v_nato_opros
13. Gorshenin Institute. (2014). Dostupné z <http://en.itar-tass.com/world/755870>
14. Rating. (2014). Dostupné z <http://www.ratinggroup.com.ua/en/products/politic/data/entry/14117/>
15. Deutsche Welle. (2014). Dostupné z <http://www.unian.net/politics/1027075-god-v-tsifrah.html>
16. KIIS. (2015). Dostupné z <http://en.interfax.com.ua/news/general/255939.html>
17. Razumkov Centre. (2015). Dostupné z <http://www.unian.ua/society/1070610-opituvannya-sered-ukrajintsev-zrosta-pidtrimka-proevropeyskogo-kursu-krajini.html>
18. Pew Research Center. (2015). Dostupné z <https://www.pewglobal.org/2015/06/10/3-ukrainian-public-opinion-dissatisfied-with-current-conditions-looking-for-an-end-to-the-crisis/>
19. Rating. (2016). Dostupné z <https://www.unian.info/society/1255397-majority-of-ukrainians-would-favor-ukraine-membership-in-eu-and-nato-poll.html>
20. KIIS. (2016). Dostupné z <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=628&page=56>
21. KIIS. (2016). Dostupné z http://pda.pravda.com.ua/news/id_7124763/
22. IRI & Rating. (2017). Dostupné z https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_vzglyady_naseleniya_ukrainy_opros_iri.html
23. IRI & Rating. (2017). Dostupné z https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_vzglyady_naseleniya_ukrainy_opros_iri.html
24. IRI & Rating. (2018). Dostupné z https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_vzglyady_naseleniya_ukrainy_opros_iri.html
25. Rating. (2018). Dostupné z <https://www.unian.info/society/10167065-ukrainians-show-stable-support-of-european-integration-poll.html>
26. Razumkov Centre. (2018). Dostupné z https://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_Press_release_september.pdf

27. IRI & Rating. (2018). Dostupné z https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_vzglyady_naseleniya_ukrainy_opros_iri.html
28. Razumkov Centre. (2019). Dostupné z <https://www.ukrinform.net/rubric-society/2845603-over-60-of-ukrainians-support-accession-to-european-union-51-joining-nato.html>
29. IKDIF. (2020). Dostupné z <https://www.ukrinform.net/rubric-society/2859990-over-60-of-ukrainians-back-ukraines-accession-to-eu.html>
30. KIIS. (2020). Dostupné z <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1054&page=11>
31. KIIS. (2021). Dostupné z <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1054&page=11>
32. Rating. (2021). Dostupné z https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pokolenie_nezavisimosti_cennosti_i_motivacii.html
33. KIIS. (2021). Dostupné z <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1083&page=6>
34. Rating. (2022). Dostupné z https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/sedmoy_obschenacionalnyy_opros_ukraina_v_usloviyah_voyny_30-31_marta_2022.html
35. Rating. (2022). Dostupné z https://ratinggroup.ua/research/ukraine/trinadcatyy_obschenacionalnyy_opros_vneshnopoliticheskie_orientacii_18-19_ilyunya_2022.html
36. KIIS. (2022). Dostupné z <https://www.kiis.com.ua/?lang=eng&cat=reports&id=1125&page=1>
37. Rating. (2022). Dostupné z https://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/dinam_ka_zovn_shnopol_tichnih_nastro_v_naselennya_1-2_zhovtnya_2022.html
38. National Democratic Institute. (2023). Dostupné z https://www.ndi.org/sites/default/files/January_2023_Ukraine_wartime_survey_ENG.pdf

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na analýzu integrace Ukrajiny do bezpečnostního společenství Evropské unie ve světle teoretického rámce vypracovaného Emmanuelem Adlerem a Michaelem Barnettem. Práce testuje hypotézu založenou na předpokladu, že EU představuje v současnosti nejefektivnější bezpečnostní společenství na světě. Prostřednictvím detailního zkoumání interakcí mezi Ukrajinou a EU se snaží identifikovat a analyzovat klíčové faktory, které mohou vést k úspěšné integraci Ukrajiny do tohoto společenství. V rámci práce jsou aplikovány metody komparativní analýzy a kvalitativního hodnocení na základě dostupných průzkumů veřejného mínění, které hodnotí podporu integrace Ukrajiny do EU mezi ukrajinskými občany. Zvláštní pozornost je věnována dynamice vzájemných vztahů a interakcí, které jsou klíčové pro formování bezpečnostních společenství, a to zejména v kontextu válečného konfliktu a politických napětí mezi Ukrajinou a Ruskem. Práce využívá koncepty, které mohou poskytnout hlubší pochopení procesů spojených s rozšiřováním EU a její schopnosti reagovat na externí bezpečnostní hrozby, stejně tak se snaží pochopit snahu Ukrajiny integrovat se do jejího bezpečnostního společenství. Cílem práce je poskytnout pohled na potenciální vývoj bezpečnostního společenství mezi Ukrajinou a EU, zahrnující teoretické i praktické aspekty integrace v oblasti teorie bezpečnostního společenství.

Klíčová slova: bezpečnostní společenství, integrace, Ukrajina, Evropská unie.

Abstract

This bachelor thesis focuses on the analysis of Ukraine's integration into the European Union security community in the light of the theoretical framework developed by Emmanuel Adler and Michael Barnett. The thesis tests a hypothesis based on the assumption that the EU represents the most effective security community in the world today. Through a detailed examination of the interactions between Ukraine and the EU, it seeks to identify and analyze the key factors that can lead to Ukraine's successful integration into this community. The thesis applies the methods of comparative analysis and qualitative assessment based on available opinion polls that assess the support for Ukraine's integration into the EU among Ukrainian citizens. Particular attention is paid to the dynamics of mutual relations and interactions that are crucial for the formation of security communities, especially in the context of the war conflict and political tensions between Ukraine and Russia. The work uses concepts that can provide a deeper understanding of the processes associated with EU enlargement and its ability to respond to external security threats, as well as seeking to understand Ukraine's efforts to integrate into its security community. The aim of the thesis is to provide a perspective on the potential development of a security community between Ukraine and the EU, incorporating both theoretical and practical aspects of integration in the field of security community theory.

Keywords: security community, integration, Ukraine, European Union.